

Kooperatif Postası

KARINCA

Ağustos 2017 Yıl: 84 Sayı: 968 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

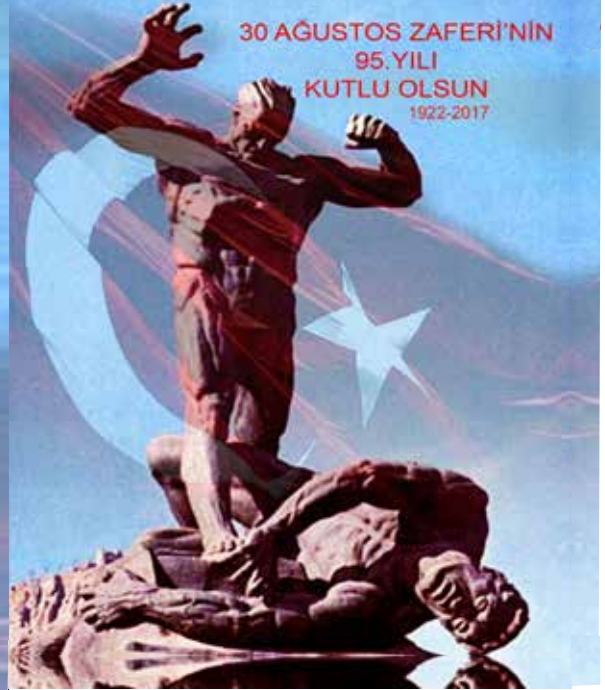
Ağustos 2017 Yıl: 84 Sayı: 968 ISSN: 1300-1450

22 MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ
INTERNATIONAL TURKISH COOPERATIVE CONGRESS

"Sosyal Ekonomi Ağları: Küresel Değişim İçin İşbirliği"
"Social Economy Networks: Cooperation for Global Change"

Bildirilerin gönderilme son tarihi: 21 Temmuz 2017
Kabul edilen bildirilerin son tarihi: 22 Ağustos 2017
Kongre için son kayıt tarihi: 15 Eylül 2017

www.kocokur.org.tr

KARINCA

YIL: 84 SAYI: 968
Ağustos 2017
ISSN: 1300-1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basım, Yayın, Arayışma
Deneyim ve Eğitim Hizmetleri İhtisas Birliği
Başlı
No: 10, 14 Pafta 095207
Yeni İhtisat Müdahale ve Basım Editör
Doç. Dr. Hasan YAVLU
Editörler Kurulu
Prof. Dr. Adnan TEPEÇİK
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Doç. Dr. Hasan YAVLU
Doç. Dr. Hakan ÖZÜDOĞRU
Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Doç. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Sertan SAĞLAM
Doç. Dr. Turhan ÇETİN

İhtisat ve Yazınca Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Ehlibey Mahallesi Teşvikiye Çarşısı No: 305-10
06030 Sıhhiye/Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 38 58 - 472 38 11
Bolge Sayısı: 0312 472 97 64
www.kocokur.org.tr
kocokur@gmail.com
akira@kocokur.org.tr

Headquarter
T.C. Ziraat Bankası Çarşıdaire Şubesi
Hesap No: 79357815032
IBAN: TR44 0009 0019 2907 9703 7850 03
Akademi Binaları
Yıkık Akademi Sokakı, 06. TL, (KDV Dahil)
Fiyatı 5 TL, (KDV Dahil)

The Subscription Price to the outside of USA/Canada
24 a year, annual industrial Correspondence relating to
the news should be sent to:
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basım, Yayın, Arayışma
Deneyim ve Eğitim Hizmetleri İhtisas Birliği
Ehlibey Mahallesi Teşvikiye Çarşısı No: 305-10
06030 Sıhhiye/Çankaya/ANKARA, TÜRKİYE
20 Mayıs 1976'dan itibaren kurucu yayınıdır.
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURULU
Basım, Yayın, Arayışma Deneyim ve Eğitim
Hizmetleri İhtisas Birliği derneği
"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931
Yazınca sporcularla ilgili haberlerdir.
Güncellenen yazı ve haberler web editörler
tarafından elektronik ortamda yayımlanır.

Yayıncı
Yeni Sözlük Yayıncılık
Basım Yeri & Tasarım
Alinyazık Matbaacılık Basım, Yayın, Satış ve Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. 38050 Tel: (0312) 364 4140 İhtisat/ANKARA
alinyazikmatbaa@gmail.com

Kapak Tasarım: Adnan TEPEÇİK

Bu Sayıda.....

Başvızcı	1
YASİN YAVUZ KOOPERATİF GENEL KURUL KARARLARINA KARŞI İPTAL DAVASI NASIL AÇILIR?	3
ALİAĞAÇ FIRAT GÜLÜN KUYUNCUOĞULLU TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ (BES) VE OTOMATİK KATILIM	7
MERT CAN ERDOĞAN OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA GAZİ ALPLER	13
MAZLUM BAYRAMOĞLU ET İHTİHALİNE GEREK VAR MI?	17
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİF YÖNETİM KURULU ÜNELERİNİN MAL BİLGİLERİNDE BULUNMA ZORUNLULUĞU	20
VEDAT SADIOĞLU TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN YERLİ KOYUN TÜRLERİNE GENEL BAKIŞ	27
ÖZDEN SATIÇI TOPRAK KOOPERATİFLERDE GEÇİCKE FAİZİ UYGULAMASI	37
YETER DEMİR USLU SAĞLIK HİZMETLERİNDE TALEP TAHMİNİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE ÖNEMİ	41
ENVER AYDOĞAN - CANER BOZAT TARİHİN EN İHTİŞAMLI ÖRÜNÜNDE MOTİVASYON VE LİDERLİK: YAVUZ SELTAN LİDERİ	45

Derneğimize yayımlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasep Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Adnan TEPEÇİK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Hâşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman OKUR
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
DENETİM KURULU

Doç. Dr. Muharrem ÇETİN
Yrd. Doç. Dr. Enol DEMİR
Yrd. Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımızın Duyuru

1. Dergiyi gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazıların yeri alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilmesini talep edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakterleriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiyi gönderilmemiş ve yayımlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maas, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

KARINCA 1

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

Türk milletinin tarihinde 1071 Malazgirt zaferi ile başlayıp 1922 yılında Büyük Taarruz ve Dumlupınar zaferleri ile sonuçlanan birçok önemli zaferi içinde barındıran ve bu nedenle de **“Zafer ayı”** olarak da betimlenen bir Ağustos ayını geride bıraktığımız bu günlerde millet olarak iç ve dış çevremizde yaşanan bir çok gelişme, milletimizin birlik ve dayanışma duygusunun daha çok kaynaşması gerekliliği konusundaki ihtiyacı bir kez daha bizlere hatırlatmaktadır.

Başta siyasi tercihler olmak üzere toplumsal alandaki tüm farklı görüş ve düşüncenin milli birlik ve beraberlik ortak paydasında tek ses olması gerekliliği içinde **“farklılıkların birlikte yaşayabilme”** ortamını inşa etmesi gerektiği açıktır. Demokratik hukuk devleti ilkesinin gereklilikleri içinde kalmak koşulu ile her toplumsal kesimin kendi farklılığını ifade edebilme özgürlüğüne saygı duyulmalı, ancak bu durumun, milli birlik ve beraberlik iklimine zarar verebilecek faaliyetlerin gündelik siyasi çekişmelerin bir parçası haline gelmesine de asla izin verilmemelidir.

Millet bilincinin inşasında ihtiyaç duyulan ortak tarihin yaşanmışlıkları içindeki mirasın, Türk milleti açısından en zengin olduğu Ağustos ayı içinde milletimiz açısından önem arzeden olayların en başında, Anadolu'nun ebedi Türk yurdu olmasını sağlayan Malazgirt meydan muharebesi ve bu muharebe sonucunda kazanılan Malazgirt zaferinin önemi büyüktür.

1071'de kazandığımız Malazgirt Zaferi'nden bugüne kadar geçen süreçte, Anadolu'da kurduğumuz devletler ve verdiğimiz mücadeleyle, bu coğrafyayı vatanımız haline getirdik. Bu coğrafyayı vatan haline dönüştürürken verilen mücadele her daim zorlu bir mücadele olmuştur. Zira bir coğrafya parçasını **“vatan tutmak”** ve orada bir yurt inşa etmek bedel gerektiren bir süreçtir. Bu millet Anadolu'yu **“yurt tutmak”** için gereken bedeli fazlası ile ödemiştir. Bu bedellerin sonucusu da milli mücadele ve bu mücadelenin sonucunda kazanılan Büyük Taarruzdur.

1. Dünya savaşı sonrasında batılı devletler tarafından paylaşılan Anadolu'nun ebedi Türk Yurdu olduğunun tüm dünyaya haykırılması olarak özetlenebilecek olan Kurtuluş Savaşı'nın sonunda, 26 Temmuz 1922'de başlayan ve 30 Ağustos'ta büyük bir zaferle sonuçlanan Büyük Taarruz da, en zor şartlarda milletimizin yeniden dirilişinin, yeniden ayağa kalkışının, yeniden geleceğine sahip çıkışının sembolü olmuştur.

Türk milletinin Anadolu'yu Türk Yurdu olarak kurma ve daha sonra da, bağımsızlık ve istikbaline göz koyan düşmanlarına karşı koruma mücadelesinin somut tezahürleri olan bu zaferlerde ortaya konan azim ve kararlılık, Türk milletinin istiklali ve istikbali için mücadele ederken hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağına, her türlü zorluğun üstesinden gelebilecek güce ve cesarete sahip olduğunun da ispatıdır.

Bu toprakları vatan kılmak için ecdadımızın ödediği bedeller ile milletimizin tüm esir milletlere örnek olan mücadele azmi, sağlam temeller üzerine inşa ettiğimiz, her geçen gün gelişen ve büyüyen Cumhuriyetimizin en büyük güvencesidir.

Bu vesilesiyle, Anadolu'yu yurt tutmamıza vesile olan Malazgirt zaferinin muzaffer komutanı **Sultan Alparslan** ve bu toprakları Türk milletinin ebedi yurdu olmasına tahammül edemeyenlere haddinin bildirildiği son zafer olan büyük taarruzun başkomutanı **Gazi Mustafa Kemal** başta olmak üzere, tüm şehitlerimizi rahmetle anıyorum. Ruhunuz şad mekanınız cennet olsun.

Değerli kooperatif dostları;

Karınca dergisinin bu sayısında okuyucularımıza yine zengin bir içerikle hazırlanmış bir dergi sunmaya azami özeni gösterdik. Bu çerçevede başta kooperatifçilik olmak üzere farklı başlıklar altında toplam on adet yazı ile bu sayımızı sizlerle buluşturuyoruz.

Gelecek sayılarımızın zenginliğine katkı sağlamak adına da siz değerli okuyucularımızın daha fazla desteğine ihtiyacımız olduğunu da bilmenizi istiyoruz.

Öncelikle ülkemizdeki kooperatifçilik alanında başarılı olmuş iyi örnekleri bizlerle paylaşmanız halinde hem diğer kooperatif girişimcilerine örnekler sunma işlevimizi yerine getirmiş oluruz, hem de toplumda kooperatif bilincinin oluşması ve derinleşmesi için bir katkı sağlamış oluruz inancındayız. Bu inancımızın gerçekleşmesi de herşeyden önce siz değerli kooperatif dostlarının bu minval üzere yazılarınızı bizimle paylaşmanızla mümkün olacaktır.

Ayrıca Dünya'da kooperatifçilik alanında yaşanan yeni gelişmelerin de dergimiz aracılığı ile paylaşılmasına aracılık etmek yukarıda ifade ettiğimiz inancımıza katkı sağlayacak önemli bir destek olacaktır. Yine siz değerli okuyucularımızın Türkiye'de kooperatif kültürünün ve girişiminin yaygınlaşmasına katkı sağlayacağını düşündüğünüz önerileriniz, bu kültürün gelişmesinin önündeki engellere ilişkin varsa tespitlerinizi de bizimle Karınca dergisi aracılığı ile paylaşmanız halinde hem dergimizin muhtevasına hem de kalitesine katkı sağlamış olacağınızı da bilmenizi isteriz.

KOOPERATİF GENEL KURUL KARARLARINA KARŞI İPTAL DAVASI NASIL AÇILIR?

Yasin YAVUZ*

Giriş

Genel kurullar, kooperatiflerin en önemli karar alma organı olup, bazı durumlarda bu kararların iptaline yönelik davalar açılabilmektedir.

Zira, alınan kararlar bazen kanunda belirtilen şartları taşımamakta ya da ortakların menfaatini zedeleyecek derecede aleyhe olabilmektedir.

Böyle durumlar için 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve Kooperatiflerin anasözleşmelerinde, kooperatif genel kurullarının iptaline ilişkin usul detaylı bir biçimde düzenlenmiştir.

Diğer taraftan, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun kapsamındaki Kooperatiflerin genel kurul kararlarının iptali de 1163 sayılı Kooperatifler Kanuna tabidir.

Biz de bu makalemizde genel kurul kararlarının iptalinin nasıl olduğunu süreci anlatmaya çalışacağız.

Genel Kurulun Yetkileri

Öncelikler kısa bir biçimde Kooperatiflerin yetkilerine değinmek yerinde olacaktır.

Bu bağlamda, 1163 sayılı Kanun'un 42'nci maddesine göre genel kurulun, devredemeyeceği ve terk edemeyeceği yetkiler özetle şu şekilde sıralanmıştır:

1. Anasözleşmeyi değiştirmek,
2. Yönetim Kurulu ve Denetçiler Kurulu üyeleriyle gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek,
3. İşletme hesabıyla bilanço ve gerektiğinde gelir gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak,
4. Yönetim ve denetim kurulunu ibra etmek,
5. Kanun veya anasözleşme ile genel kurula tanınmış olan konular hakkında karar vermek.

* **Gümrük ve Ticaret Müfettişi**

6. Gayrimenkul alımında ve satımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulün niteliğini, yerine ve azami fiyatını, satılacak gayrimenkulün asgari fiyatını belirlemek.

7. İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek.

8. Yapı kooperatiflerinde; kooperatifin ortak sayısı ile yapılacak konut veya işyeri sayısını tespit etmek.

Genel Kurul Kararlarına Karşı İtiraz

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 53'üncü maddesine göre;

Aşağıda yazılı kimseler kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiası ile Genel Kurul kararları aleyhine, toplantıyı takip eden günden itibaren başlamak üzere bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurabilirler.

Bu bağlamda;

1. Toplantıda hazır bulunup da kararlara aykırı kalarak keyfiyeti tutanağa geçirten veya oyunu kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen yahut toplantıya çağrının usulü dairesinde yapılmadığını veyahut gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini yahut da Genel Kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulduklarını iddia eden pay sahipleri,

2. Yönetim Kurulu,

3. Kararların yerine getirilmesi Yönetim Kurulu üyeleri ile denetçilerin şahsi sorumluluklarını mucip olduğu takdirde bunların her biri,

Genel kurulun iptaline ilişkin dava açabilir. Bozma davasının açıldığı ve duruşmanın yapılacağı gün, Yönetim Kurulu tarafından usulen ilan olunur.

Öte yandan, birinci fıkrada yazılı bir aylık hak düşüren sürenin sona ermesinden önce duruşmaya başlanılamaz.

Birden fazla bozma davası açıldığı takdirde, davalar birleştirilerek görülür.

Mahkeme, kooperatifin isteği üzerine muhtemel zararlarına karşı davacıların teminat göstermesine karar verebilir. Teminatın mahiyet ve miktarını belirtmek mahkemeye aittir.

Bir kararın bozulması bütün ortakları bağlar ve hüküm ifade eder.

Site İşletmelerine ilişkin örnek anasözleşmede ise bu konu ile ilgili şu hususlar yer almaktadır:

Aşağıda yazılı kimseler kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiası ile genel kurul kararları aleyhine, toplantıyı izleyen günden başlamak üzere bir ay içinde kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurabilirler.

1-Toplantıda hazır bulunup da kararlara muhalif kalarak keyfiyeti tutanağa geçirten veya oyunu kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen yahut toplantıya çağrının usulü dairesinde yapılmadığını veyahut gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini yahut da genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulduklarını iddia eden pay sahipleri,

2-Yönetim kurulu,

3-Kararların yerine getirilmesi yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin şahsi sorumluluklarını mucip olduğu takdirde bunların her biri,

Genel kurulun iptaline ilişkin dava açabilir.

Bozma davasının açıldığı ve duruşmanın yapılacağı gün yönetim kurulu tarafından usulen ilan olunur.

Bir kararın bozulması bütün ortaklar için hüküm ifade eder.

Bozma kararının kesinleşmesi halinde bu husustaki ilam tescil ve ilan ettirilir.

Yukarıda da görüldüğü üzere Kanun ve anasözleşme hükmü hemen hemen aynıdır.

Zaten, anasözleşme, Kanun'un emredici hükümlerine aykırı olamaz.

Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki Kooperatif Genel Kurullarında görevlendirilen Bakanlık Temsilcileri de genel kurulun işlemlerinin mevzuata uygun yürütülmesi için gerekli takibati yapmakla sorumludurlar.

Genel Kurul Kararlarının İptaline İlişkin Örnek Olaylar

Genel kurul kararlarının iptalinin nasıl olduğunu, aşağıda 2 örnek olay anlatarak somutlaştırmaya çalışacağız.

Örneğin A Site İşletme Kooperatifi 04/05/2017 tarihinde olağan genel kurul toplantısı yaparak yönetim ve denetim kurulunun ibrasına karar verdiğini, ancak, toplantı davetlerinin anasözleşmede belirtildiği şekilde mektupla herkese bildirilmediğini farz edelim.

Bu durumda kendisine davetiye ulaşmayan ortaklar toplantıyı takip eden günden itibaren başlamak üzere bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye genel kurulun iptali için başvurabilirler.

Örneğin B Tarım Satış Kooperatifinin, bir genel kurulda ortaklarının yarısından bir fazlasının kararı ile ortaklara ek ödeme yükümlülüğü getirdiğini varsayalım.

Ancak, ortaklara ek ödeme getirilmesi, Kooperatifler Kanunu'nun 52'nci maddesine göre bütün ortakların 3/4'ünün rızası ile gerçekleştirilebilir.

Bu durumda toplantıda hazır bulunup da kararlara aykırı kalarak keyfiyeti tutanağa geçirten pay sahipleri toplantıyı takip eden günden itibaren başlamak üzere bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye genel kurulun iptali için başvurabilirler.

Ancak, burada şu hususa dikkat etmek gerekir.

İptal davası açma süresi toplantıyı takip eden günden itibaren başlamak üzere bir ay olup, bu süre aşıldığı takdirde iptal davası açılmaz.

Örneğin ilk örnekte verdiğimiz gibi toplantı daveti kendisine ulaşmadığından bu toplantıya katılamayan ve bu durumu toplantı tarihinden itibaren yaklaşık 2 ay sonra öğrenen bir kişi nasıl bir yol izleyecektir? Zira, toplantı tarihinden itibaren 1 ay geçtiğinden dolayı iptal davası açma hakkı zamanaşımına uğramaktadır.

Netice itibari ile burada üzerinde durulması gereken en önemli husus iptal davası açma süresidir. Bu süre geçirildiği takdirde mahkemeye başvurma hakkı düşmektedir.

Sonuç

Kooperatif genel kurullarında gerek şeklen gerekse esasen birçok hatalı kararlar alınabilmekte, bu kararlar neticesinde ortakların menfaatleri zedelenebilmektedir.

Kooperatif genel kurullarında iptal davaları genelde; toplantıya davet edilme usulünün kanun ve anasözleşmeye uygun yapılmaması, toplanma ve karar alma nisaplarına riayet edilmemesi, toplantıda oy hakkı olmayanların oy kullanması vb. konulardan oluşmaktadır.

Bu tarz durumların yaşanması neticesinde mahkemelere birçok dava açılmaktadır.

Ancak, maalesef bu iptal davası başvuruları, çoğu zaman toplantıdan itibaren 1 aylık süre geçtiğinden davalar reddedilmektedir.

Bu itibarla, Kooperatif ortaklarının dava usullerine ilişkin Kanun hükümlerine dikkat etmeleri, hak ve menfaatlerini doğru bir şekilde savunabilmeleri için yerinde olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun,
- Kooperatifler ve Üst Kuruluşlarının Genel Kurul Toplantılarına Bakanlık Temsilcisi Görevlendirilmesi İşlemlerinde Uyulması Gerekli Usul Ve Esaslara İlişkin Tebliğ,
- koop.gtb.gov.tr, Site İşletme Kooperatifleri Örnek Anasözleşmesi,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016,
- <http://ica.coop/>, International Alliance Cooperative's Strategy,
- koop.gtb.gov.tr, Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kefalet Kooperatifi Örnek Anasözleşmesi.

TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ (BES) VE OTOMATİK KATILIM

*Alaattin FIRAT**

*Gülğün KOYUNCUOĞLU**

Özet

Bu çalışmada, Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi (BES) ve otomatik katılım konuları ele alınarak bu konularda gelinen son nokta değerlendirilmiştir.

Devlet katkısının etkisiyle ciddi bir ivme kazanan bireysel emeklilik sisteminin geçmişi, bugünü ve yakın gelecekteki durumu incelenmiş, otomatik katılım konusunun bireysel emeklilik sisteminin gelişimine olan etkileri analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: emeklilik, BES, Türkiye'de BES sistemi, Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi, otomatik katılım

2003 yılından bu yana yaklaşık 14 yıldır ülkemizde varlığını sürdürmekte olan Bireysel Emeklilik Sistemi, özellikle 2013 tarihi itibarıyla uygulanılmaya başlanan devlet katkısı teşviki sayesinde büyük ivme kazanmıştır.

Devlet katkısının uygulanması ile birlikte 2013 yılında katılımcı sayısı bir milyon artarak altı milyon kişiye ulaşmıştır.

BES, ulusal tasarruf oranlarının artırılması, ekonomiye ve sermaye piyasasına uzun vadeli fonların kazandırılmasını amaçlayan bir mekanizmadır.

Türkiye bu anlamda ciddi bir çalışma ve gayret içindedir.

Çünkü bu yolla milli tasarrufun artırılması sağlandığı gibi oluşan fonlarla yatırımın kaynak temini de kolaylaştırılmaktadır.

Bu amaçla BES in yasal alt yapısının hazırlanması ve eksikliklerinin giderilmesi için 2015 yılından itibaren ciddi çalışmalar başlatılmıştır.

28.03.2001 tarih ve 4632 sayılı bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununa yeni ek maddeler ilave edilmek suretiyle günümüzde uygulanmak üzere önemli değişikliklere gidilmiştir.

Bu uygulama ile çalışanlarında otomatik olarak emeklilik planına dahil edilmesi sağlanmıştır.

**İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*

***İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, İstanbul*

Değişiklik sağlayan ilave yasa ile BES ne işveren aracılığı ile kurumsal katılımın artırılması sağlanarak sistemin büyümesi amaçlandığı gibi çalışanların otomatik katılım uygulamasından yararlanmaları da mümkün hale getirilmiştir.

Otomatik katılım sistemi; özetle **“işyeri esaslı özel emeklilik planlarına yönelik bir uygulama olan oto-katılım, çalışanların otomatik olarak bir emeklilik planına dahil edilmesi ve ilgili kişilere belirli şartlar çerçevesinde plandan çıkma imkanı verilmesi esasına dayanmaktadır”** şeklinde açıklanabilir.

Nitekim yasa tasarısına getirilen değişiklik ile bu durum açıkça ifade edilmiştir.

İşyerleri ile çalışanların ücretlerini dikkate alarak uygulamaya başlama tarihlerini belirleme konusunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmektedir.

Yasanın bir başka gerekçesi de oluşan tasarruf oranlarının yükseltilmesidir.

Türkiye’deki tasarruf oranları Dünya’daki tasarruf oranları ile karşılaştırıldığında, tasarruf açısından daha çok çaba sarf etmemizin gerekli olduğu aşağıdaki tablonun incelenmesinde de net olarak anlaşılmaktadır.

Brüt Ulusal Tasarrufların Seyri

% GSYH	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Brezilya	18,37	18,87	18,40	18,93	16,74	16,36
Şili	24,09	22,54	21,93	20,77	20,87	20,39
Çin	51,19	49,16	48,99	48,05	47,96	46,00
Fransa	21,08	22,22	21,45	21,50	21,23	21,35
İtalya	17,06	17,38	17,43	17,85	18,22	18,91
Japonya	23,83	22,39	21,86	22,06	22,35	25,33
Kore	34,66	34,51	35,16	35,32	35,14	35,66
Malezya	33,47	34,08	30,92	29,42	29,29	28,03
Meksika	21,56	21,12	21,66	19,26	19,63	19,89
İsviçre	38,81	34,65	34,43	33,70	2,25	33,27
Türkiye	13,43	13,95	14,05	12,91	14,75	15,63
ABD	15,09	15,69	17,71	18,24	18,83	18,73
Gelişmiş Ülkeler	20,30	20,79	21,18	21,41	21,69	21,89
Avrupa Birliği	20,49	21,38	20,94	21,05	21,20	21,68
Gelişmekte Olan Ülkeler	32,11	32,93	32,81	32,07	32,20	31,39
Dünya	24,37	25,23	25,61	25,58	25,83	25,63

Sistemin daha da yaygınlaşmasını sağlamak ve kapsamını genişletmek için çalışanların otomatik olarak bir emeklilik planına dahil edilmeleri amaçlanarak ilgili kanunda değişiklik yapılması öngörülmüştür.

Söz konusu değişiklikle 28.03.2001 tarih ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununa ek madde ilave edilmiştir.

BES e ilave edilen bu kanun ile otomatik katılım uygulamasına 01.01.2017 tarihinde başlanılmıştır.

Buna göre;

1. Otomatik katılım sistemine 45 yaşını doldurmamış Türk Vatandaşları ve genel sağlık sigortası kanununun 4. Maddesi birinci fıkrasının a ve c bentlerine göre çalışanlar dahil edilmiştir.
2. Sisteme katılım işyeri ölçeklerine ve yıllara göre aşağıdaki şekilde planlanmıştır.
(Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Genel Md. Verilerine göre).

+250 Çalışanı olan işyerleri ve tüm kamu çalışanları	100 – 249 arası çalışanı olan işyerleri	50 – 99 arası çalışanı olan işyerleri	10 – 49 arası çalışanı olan işyerleri	9 ve altı çalışanı olan işyerleri
OCAK 2017	OCAK 2018	OCAK 2019	OCAK 2020	OCAK 2021

3. Sisteme ödenecek katkı payı miktarı, çalışanın, prime esas ücretinin aşağıda belirtilen miktarlardaki kazanç yüzdesine göre ödenecektir.

Aylık Prime Esas Kazanç Tutarı	Prime Esas Kazanç Yüzdesi
Asgari Ücret ve Altı	%1
Asgari Ücret – 2,499 TL	%1,5
2,500 TL – 3,999 TL	% 2
4,000 TL – 5,499 TL	%2,5
5,500 TL ve üzeri	%3

Kaynak: TC Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü

4. Emekli Gözetim Merkezi oluşturulur. Bu ise 4632 sayılı BES Kanununun 20/A maddesine göre, bireysel emeklilik sisteminin güvenli ve etkin bir şekilde işletmesini sağlamak ve katılımcıların hak ve menfaatlerini korumak üzere Hazine Müsteşarlığı tarafından görevlendirilen tüzel kişiliği haiz bir kuruluştur. Mutlak surette bu kuruluşun denetimi esas alınır.

5. İşverene bazı yükümlülük ve sorumluluklar getirilmiştir.

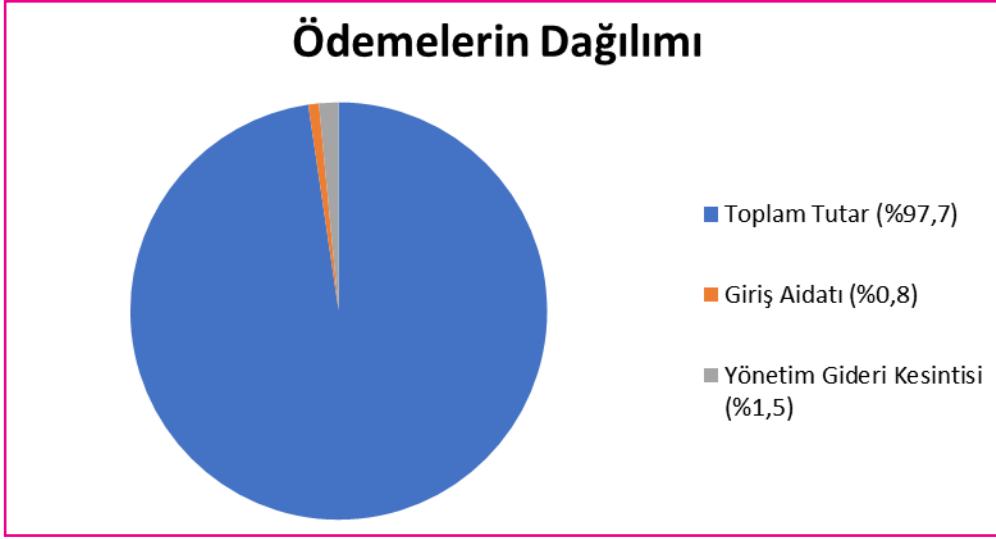
- a. Emeklilik şirketinin seçimi
- b. Emeklilik şirketine bildirim yükümlülüğü

- c. Çalışana bildirim yükümlülüğü
- d. Standart fonun seçimi
- e. Katkı payının ödenmesi, gibi hususların yerine getirilmesinde işveren sorumlu tutulmaktadır.
6. Kamuda çalışanların otomatik katılım uygulamasında ilgili kamu kuruluşu görevli ve sorumlu tutulmuştur.
7. Kamu çalışanlarının otomatik katılım süreci kamu harcama ve Muhasebe Bilişim sistemi yardımıyla merkezi olarak yönetimi esas alınmıştır.
8. Sisteme giren her çalışan kanunun tanıdığı süre içinde cayma hakkına sahiptir. Cayma halinde çalışan tarafından ödenen katkı payları ile varsa hesabında bulunan yatırım gelirleri on iş günü içinde çalışana iade edilir.
9. Sistemde en az 10 yıl bulunan ve 56 yaşını tamamlayan çalışanlar emeklilik hakkı kazanır. Bu durumda çalışan birikimini üç yöntemle alabilir
- a. Toplu para
- b. Programlanmış geri ödeme
- c. Yıllık Gelir Sigortası (ömür boyu emekli maaşı)
10. Otomatik katılım sisteminde, devlet tarafından katılımcılara aşağıdaki şekilde katkılar sağlanır;
- a. Çalışanlar, 4632 sayılı kanun kapsamında her yatırdıkları çalışan katkı payının %25 i oranında devlet katkısı
- b. İki aylık cayma süresi sonunda sistemde kalmayı tercih etmeleri halinde 1,000 (Bin) TL ilave devlet katkısı (hakediş süre ve oranları dahilinde)
- c. Emeklilik döneminde birikimini yıllık gelir sigortası olarak almayı tercih eden çalışanlar ise %5 devlet katkısına hak kazanırlar.
- Özet olarak, Bireysel Emeklilik Sistemine otomatik katılımın sağlanması, Türkiye’de bu alanda ciddi bir fon birikimine yol açacaktır.
- Sistemin 2015 yılı gelişim raporu incelendiğinde kuruluşundan günümüze dek ciddi bir gelişme kaydettiği gözlemlenmektedir.
- Aşağıdaki tabloda;
- 31.12.2015 itibarıyla BES de 7.040.375 sözleşme yürürlüktedir.
 - Katılımcı sayısı bir önceki yıla göre %19 artarak 6 milyona yaklaşmıştır.
 - Emeklilik yatırım fonu %24 artarak 43 milyar TL ulaşmıştır. Devlet katkısı bir önceki yıla göre %66 artışla 5 milyar TL olmuştur.

Katılımcı Adedi (kişi)	6.038.432
Emeklilik Yatırım Fonları Toplam Büyüklüğü (TL)	42.979.056.589
Devlet Katkısı Fonları Toplam Büyüklüğü (TL)	5.020.000.071
Yetkili Aracı Adedi	36.000
Emeklilik Şirket Adedi	19

Kaynak: BES 2015 yılı Gelişim Raporu

BES'te Emeklilik

Bireysel Emeklilik Sisteminde 31.12.2015 tarihine kadar 27.745 katılımcı birikimlerini düzenli ödeme ya da toplu olarak alarak emeklilik hakkını kullanmıştır.

Bu katılımcılar, 31.12.2015 itibarıyla emeklilik hakkını kazanmış katılımcıların yaklaşık %44 ünü oluşturmakta, %56 lık diğer kesim de emeklilik hakkını elde etmesine rağmen sistemde birikim yapmaya devam etmektedir.

Bu sistemde emeklilik hakkını kazanabilmek için kişinin en az 10 yıl sistemde kalması ve 56 yaşını tamamlaması gerekmektedir.

İlk emekliler, birikimli hayat sigortalarından veya vakıf, sandık, tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşu veya sair ticaret şirketinden aktarım yapan katılımcılardan oluşmaktadır.

2013 sonu itibarıyla dış sistemlerden aktarmadan sadece bireysel emeklilik sistemine katkı payı ödeyerek emeklilik hakkı kazanan katılımcılar emeklilik hakkını kullanmaya başlamışlardır.

Katılımcılara yapılan ödeme tutarlarına bakıldığında, ortalama birikimin 78.000 TL civarında ve ortanca birikiminde 35.000 TL civarında olduğu, emeklilerin %75 inin 20.700 TL ve üzerinde emeklilik ödemesi aldığı görülmektedir.

Beşinci olarak, zorunlu trafik sigortasında teminat kapsamına girmeyen rizikoların yargı kararları ile kapsama dahil edilmesi, teminat içeriği ve tazminat hesaplama yöntemlerinin standart olmayıp, bilirkişilerin veya mahkemelerin farklı yorumlar getirmeleri ve trafik sigortasında makul bir fiyat seviyesinin bulunmaması sektörün ciddi manada etkilenmesine yol açmıştır.

2016 yılının ikinci çeyreğinde yapılan yasal düzenleme ile zorunlu trafik sigortası teminat içeriği genel şartlara bırakılarak bu yapısal sorunlar kısmen giderilmiştir.

Devlet Katkısı

Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	5.020.000.071
Devlet katkısı Fonuna Sahip Katılımcı Adedi	4.679.381
Devlet katkısı Fonuna Sahip Sözleşme Adedi	5.377.466
Katılımcı Başına Ortalama Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	1.073
Sözleşme Başına Ortalama devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	934

Genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda Türkiye, emeklilik yatırım fonlarının geliştirilmesi açısından kendi iç mukayesesi ile ciddi anlamda bir çaba sarf etmektedir. Ancak ülkemizde biriken bu fonların GSYH oranlarını, dünyadaki emeklilik yatırım fonlarının GSYH oranları ile karşılaştırdığımızda çok gerilerde olduğumuz net bir şekilde gözükmektedir.

Sonuç olarak; BES fon birikimi açısından iyi düşünülmüş bir sistemdir. Sistemin geliştirilmesi yönünde atılan adımların doğru ve yerinde olduğunu söyleyebiliriz. 01.01.2017 itibarıyla otomatik katılımın sisteme dahil edilmesi ile sistemin daha da gelişeceğini ifade edebiliriz.

Her şeyden önce Türkiye’de tasarrufun artırılması hedefine ciddi manada biriken bu tür fonların büyük katkı sağlayacağı inancındayım.

Sistemin iyi çalışabilmesi için;

- Sistemi net ve anlaşılır bir şekilde halka anlatıp tanıtımı sağlamalıyız.
- Katılımcılara sağlayacağı faydalar belirtilmelidir.
- Katılımcılara devletin vereceği teşvik ve katkı payı anlatılmalıdır.
- Sistemdeki tıkanıklıklar süratle kanun ve genelgelerle açık bir şekilde ele alınıp, çözüme kavuşturulmalıdır.
- Otomatik katılımın 46 yaş sınırı 50 ye çıkarılmalı geri iade 60 yaşa göre uygulanmalıdır.

Kaynaklar

Emeklilik Gözetim Merkezi (2015). Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu.

Fırat, A. (1982). Türkiye’nin Ekonomik Politikasının Işığında Özel Sigorta Sistemi ve Başlıca Sorunları.

Gebeşoğlu P., Ertuğrul H., Çakırsoy N. (2016). Mind The Gap: The Effect of Auto-Enrollment in Private Pension System Forecasted for Turkey.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (2016). Otomatik Katılım Sistemi Tanıtımı.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (2016). İşverenlere Yönelik Otomatik Katılım Sistemi Tanıtım Kılavuzu.

Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği. (2012). 2023 Türk Sigorta ve Bireysel Emeklilik Sektörü Vizyon, Hedef ve Beklentileri

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA GAZİ ALPLER

*Mert Can ERDOĞAN**

Kuruluş dönemini konu alan kroniklere baktığımızda hemen tamamında merkezi bir devletin ve düzenli ordunun yokluğu açıkça belli edilmişti.

Sonraki yüzyıllarda olduğu gibi savaşlar belirli mevsimlerde gerçekleşen büyük seferler şeklinde değildi.

Uç toplumunda savaş adeta günlük yaşamın bir parçasıydı ve İslam toprakları ile düşman toprakları içe içe geçmişti.

Toplum ile ordu arasında ayırım yapmak neredeyse imkansızdı, ihtiyaç duyulduğu takdirde gücü yeten her fert cenge katılabilirdi.

Bu yüzden de Osmanlı'nın ilk yayılma sahası olan Güney Marmara havzasının fethi düzenli bir ordu harekâtı olarak sunulmamıştı. Fakat düzenli ordunun yokluğu savaşçı bir sınıfın olmadığı anlamına gelmiyordu.

Diğer Türkmen boylarında olduğu gibi Osmanlılarda da beyin yanında bulunan nispeten küçük fakat iyi örgütlenmiş ve eğitilmiş bir kuvvet bulunmaktaydı.

Osmanlı tarihlerinde nöker olarak adlandırılan bu savaşçılar arasından seçme bir grup, beyin korumasını üstlenirken, daha itibarlı olanları savaşta kendi birliklerini komuta ediyordu. ¹

Bu komutanlar ilk başta Osman Gazi ile benzer konuma sahiptiler.

Fakat Osman Bey'in liderliğini kabul etmiş ve onun önderliğinde hareket etmeye yemin etmişlerdi.²

Osman Gazi döneminde hisarların, kalelerin ve şehirlerin fethi bu cesur, samimi ve azimli yoldaşların yaşadığı destansı bir serüven olarak tasvir edilmişti.

Osman Bey'in gazi komutanları ile kurduğu bağın yapısı yaptığı fetihlerden sonra ortaya çıkmaktaydı. Çünkü Osman Bey elde ettiği toprakları sadece oğulları Orhan Gazi ve Alâeddin Paşa arasında paylaşmaz.

* *Araştırma Görevlisi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. E-mektup: historianturk@gmail.com*

1) Pal Fodor, "Osmanlılar ve Savaş 1300-1453" Türkiye Tarihi 1071-1453 Bizans'tan Türkiye'ye Editör: Kate Fleet, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 244

2) Feridun M. Emecen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi 1300-1600, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 32

Bey olmanın gereği olarak, uzun yıllar yanında savaşmış ünlü gazilere de fetih ettiği topraklardan pay vererek, Eskişehir'i Gündüz Alp'a, İnönü Kalesini Aygud Alp'a, Yarhisar'ı Hasan Alp'a, İnegöl'ü Turgud Alp'a sunar. ³

Dahası vefat etmeden önce oğlu Orhan Gazi'ye bu geleneği sürdürmesini vasiyet ederek emrindeki yoldaşlara karşı daima cömert olmasını söyler ⁴.

Orhan Gazi de babasının tavsiyesine uyar ve tıpkı onun gibi henüz şehzadelik yıllarından beri yanında olan gazilerle gazaya başlar.

Orhan Gazi döneminin öne çıkan gazi savaşçıları Akça Koca, Konur Alp, Gazi Abdurrahman ve Köse Mihal olacaktır.

Kurucu hükümdarlar olan Osman ve Orhan Bey'in yanında bulunan bu gaziler Osman tarih yazarlarınca benzer şekillerde tasvir edilmiştir.

Bu tasvire göre gaziler arasındaki ilişki düzenli ordulardaki gibi değildir.

Aralarındaki eşgüdüm ve uyum itaat ve düzenden ziyade dostluk ve vefa ürünü olarak gösterilmiştir.

Birbirlerini uzun yıllardan beri tanıyan bu gaziler hayatları boyunca omuz omuza çarpışan ve müşterek bir dava uğruna yaşayan kahramanlar olarak anlatılmışlardı.

Örneğin Akça Koca, Ertuğrul Gazi'ye bağlı hareket eden aşiretlerden birinin beyiydi.

Osman Gazi ile uzun yıllar silah arkadaşlığı yaptıktan sonra Orhan Gazi'nin emrinde diğer gazi komutanlarla beraber Sakarya ve İzmit yöresine akınlar yapmakla görevlendirilmişti. ⁵

Osman Gazi Akça Koca ve diğer gazileri sadece komutan olarak görevlendirmemişti, bu tecrübeli savaşçılar Orhan Bey'e yol gösterecek ve ona rehberlik edeceklerdi. ⁶

Bu durum ilk gazi komutanların, Osmanlı ailesi için sıradan kurmaylar olarak görülmediği gösteriyordu.

Osman Bey genç oğlunu güvendiği silah arkadaşlarına emanet ediyor ve gazi komutanlara adeta aile dostu gibi muamele ediyordu.

Osmanlı tarih yazarları, gazi komutanları hayatlarını mücadeleye adanmış destansı figürler olarak anlatmışlardı.

Her biri farklı yönlerde akınlarda bulunarak at sırtından inmiyor sadece gazayı düşünüyorlardı ⁷.

Gece gündüz devam eden akınlar sonucunda gaziler Aydos Kalesi önlerine erişmişlerdi.

Osmanlı tarih yazarlarınca zaten destansı bir üslupta anlatılan fetih harekâtı Aydos Kalesi'ne gelindiğinde adeta masalsi bir havaya bürünür.

Tarih yazarlarına göre Orhan Gazi, kalenin alınması için Abdurrahman Gazi, Akça Koca ve Konur Alp'i görevlendirmişti.

Önce Samandıra Kalesi'ni ele geçiren Osmanlı kuvvetleri, daha sonra Aydos Kalesi'ni kuşattı.

3) Hoca Sadettin Efendi, *Tacüt Tevarih, hazırlayan İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 37*

4) Neşri, s. 59

5) Feridun Emecen, "Akça Koca", *DIA, cilt: 2, İstanbul, 1989, s. 224*

6) Hadidi, *Hadidi Tarihi, s. 47*

7) Neşri, *Cihannüma, s.54-55*

Fakat Aydos kalesi iyi savunuluyor ve çatışmalar çok sert geçiyordu.

Kalenin fethi ancak sıra dışı bir hadise ile mümkün olmuştu. Tarih yazarlarının anlatımına göre kale tekfurunun kızı rüyasında, yakışıklı bir kahraman görmüş, sonrasında ise kendini bir çukurda bulmuştu.

Bu kahraman onu kurtarır, giysilerini çıkarıp yıkar ve kıza yeni giysiler giydirmişti. Kız, kısa süre sonra kaleyi kuşatan Osmanlıların arasında gördüğü Abdurrahman Gazi'yi rüyasındaki kahraman olarak tanımış ve kaleyi ona teslim edeceğine dair yazdığı notu bir taşa sarıp askerlere fırlatır.

Notta, Türklerin geri çekiliyormuş gibi yapmaları, gece geri gelmeleri ve kendisinin onları kaleye alacağı yazılıydı.⁸

Durumu öğrenen Akça Koca geri çekilme hilesinin inandırıcı olması için oturdukları Samandıra Kalesi'ni ateşe vermeye teklif eder, diğer gazilerin de bu fikri kabul etmesi üzerine hisarı ateşe vererek geri çekilirler.

Aydos kalesi muhafızları bu durumu görünce sevinip zafer kutlamalarına başlarlar.

Bu durumdan faydalanan tekfurun kızı gece olunca, kale duvarından bir kement atar ve Abdurrahman Gazi buna tutunarak kalenin içine girer.

Kapıyı içeriden açmasının ardından içeri giren Osmanlı askerleriyle birlikte kale ele geçirilir.

Aydos kalesinin hikayesi Osmanlı tarih yazarlarıncı kuruluş devrinin masalsı yapısının en uç örneğidir.

Aynı olaylar Neşri'nin kaleminde bir aşk öyküsüne, Hoca Sadettin Efendi'nin anlatımında dinî bir öyküye dönüşür. 1558 tarihli Osmannâme'de yer alan, Arifi'nin bir minyatüründe tekfur kızı, Abdurrahman Gazi'yi uzun saç örgüsünü kaleden sarkıtarak kaleye çıkardığı tasvir edilmiştir.

Aydos kalesinin fethi bölgedeki Osmanlı hakimiyetini güçlendirmişti.

Bu mıntıka Akça Koca'ya mülk olarak verildi.

O da birkaç yıl daha İzmit-Üsküdar arasındaki araziye akınlarda bulundu ve 1328'de İzmit'in fethinden hemen önce hayatını kaybetti.

Ölümünden sonra adamları Kara mürsel Alp'in etrafında toplandı.

Kara Mürsel komutasındaki gaziler İzmit ve yöresinde fetihlerde bulunarak, Osmanlıların Körfezdeki hakimiyetini pekiştirdiler⁹.

Orhan Gazi'nin tahta geçmesiyle ve Akça Koca, Konur Alp Gazi, Kara Mürsel Gazi gibi deneyimli komutanların vefat etmesiyle birlikte Osmanlı ilerleyişinin yeni ismi Orhan Bey'in büyük oğlu Süleyman Paşa oldu.¹⁰

Süleyman Paşa'nın menkıbelerle örülü hayatı, önce İznik ve İzmit'in alınmasında gösterdiği katkı çerçevesinde işlenmişti.

Osmanlı tarih yazarlarına göre bu bölgelerin tımarları önemli ölçüde Süleyman Paşa'ya bağlanmıştı ve o da bu güçle bölgedeki Osmanlı hakimiyetini pekiştirmişti.

Osmanlı tarih yazarlarına göre Karesi Beyliği'nin Osmanlı hakimiyetine girmesinde de Süleyman

8) Hadidi, *Hadidi Tarihi*, s. 53-56

9) Neşri, *Cihannüma*, s. 66-67, Anonim 16-17

10) *Oruç Beğ, Oruç Beğ Tarihi*, s. 17

Paşa kilit rol oynamıştır.

Orhan Bey ile birlikte bölgeye seferler düzenleyen Süleyman Paşa daha sonra bu bölgenin ilk idarecisi olmuştur.

Süleyman Paşa bu arada Kapıdağ, Edincik, Lapseki'yi ele geçirmiştir. Böylece Bursa-Lâpseki yolu Rumeli'ye geçiş güzergâhı haline gelecektir. ¹¹

Osmanlı tarih yazarlarına göre Rumeli'ye geçişte de Süleyman Paşa çok kritik bir rol oynamıştı. Bu dönemde Karesi ili beyi olan Süleyman Paşa akıllıca bir taktik ile Gelibolu'daki Çimpe kalesinin zayıf noktasını öğrenmiş ve sonra da bir gece baskınıyla burayı ele geçirmiştir.

Ardından Rumeli'de çeşitli fetih faaliyetlerinde bulunan Süleyman Paşa kaynaklara göre Edirne'ye kadar ilerlemiştir.

Süleyman Paşa 1350'lilerin sonlarında bir kaza sonucu hayatını yitirene kadar Osmanlı ilerleyişinin öncü figürü olarak tasvir edilmiştir.

Süleyman Paşa, Osmanlı tarih yazarları için ideal bir gazi hükümdar profili oluşturmuştu.

Tıpkı babası ve dedesi Orhan ve Osman gazi gibi o da durmadan dinlenmeden akınlar yapan bir uç beyi olarak öne çıkmıştı.

Yeni kaleler fethetmiş, kahramanca çarpmış ve ganimetini cömertçe gazileriyle birlikte paylaşmıştı.

Kaynakça

Ahmedi, "*Dastan ve Tevarih-i Müluk-i Al-i Osman*" , Üç Osmanlı Tarihi, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2015.

Anonim Osmanlı Tarihi, (hazırlayan: Necdet Öztürk) Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.

Enveri, *Düstürname-i Enveri*, hazırlayan: Necdet Öztürk, Çamlıca Kitapevi, İstanbul, 2012.

Fodor, Pal "*Osmanlılar ve Savaş 1300-1453*" Türkiye Tarihi 1071-1453 Bizans'tan Türkiye'ye Editör: Kate Fleet, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012.

Hadidi, *Hadidi Tarihi Manzum Osmanlı Tarihi (1285-1523)*, (hazırlayan: Necdet Öztürk) Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.

Hoca Sadettin Efendi, *Tacüt Tevarih*, hazırlayan İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

Mevlana Mehmed Neşri, *Cihannüma*, hazırlayan: Necdet Öztürk ,Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2013.

Oruç Beğ, *Oruç Beğ Tarihi*, (hazırlayan: Necdet Öztürk) Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.

11) Enveri, *Düstürname-i Enveri*, hazırlayan: Necdet Öztürk, Çamlıca Kitapevi, İstanbul, 2012, s. 21

ET İTHALİNE GEREK VAR MI?

*Mazlum BAYRAMOĞLU**

Ülkemizde hayvansal üretimin düşüklüğü fiyatlarının artmasına yol açtığı gibi, bu problemi aşmak için de devletçe çeşitli destekleme biçimleri araştırılmakta, birtakım projeler geliştirilmekte ve uygulamaya konulmaktadır.

Bu arada gerek canlı hayvan gerekse kemikli-kemiksiz et şeklinde olmak üzere hayvan ürünleri ithal edilmektedir.

Oysa, artan et fiyatlarına karşı alınacak tedbir yurtdışından et ithali olmadığı gibi, oldukça büyük paralar sarf ederek kültür ırkı damızlık hayvanlar ithal etmek de değildir ve olmamalıdır.

Yıllar itibariyle hayvan sayılarını gerek toplam sayısal gerekse saflık kriterleriyle değerlendirdiğimizde karşımıza görmemiz gereken gerçekler çıkmaktadır.

2016 TÜİK Tarım İstatistiklerinde Yıllık Hayvan (Sığır) Sayıları

GRUBU	KÜLTÜR	MELEZ	YERLİ	TOPLAM
0 - 12 Ay Erk. (Dana-Buz.)	861.052	693.014	196.916	1.750.982
0 - 12 Ay Dişi(Dana-Buz.)	845.102	712.845	198.938	1.756.885
12-24 ay Tosun	744.967	671.240	217.904	1.634.111
12-24 ay Düve	941.196	825.113	245.797	2.012.106
+ 24 ay İnek	2.968.012	2.550.470	740.544	6.259.026
+ 24 ay Boğa	223.125	299.879	127.699	650.703
+ 24 ay Öküz	5.073	5.775	5.494	16.342
Genel T oplam	6.588.527	5.758.336	1.733.292	14.080.155
Oran (%)	% 46.8	% 40.9	% 12.3	% 100

**Ziraat Yüksek Mühendisi*

Yukarıdaki cetvelde de çok açık olarak görüldüğü gibi, yurt içinde mevcut kullanılabilir kaynaklar önceliklenerek ülke üretimine kazandırılmalı, yurt içindeki yerli sığır ve kültür melezlerinin besiye alınarak değerlendirilmelidir.

Yurt içinden temin edilecek olan bu hayvanlarla; kredilendirme, yem, veteriner hizmetleri gibi sağlanacak imkânlarla et üretiminde fevkalâde artışlar sağlanabilecektir.

Cetvelden anlaşıldığına göre Türkiye'nin besi materyali hazır olup bunun için ne yurt dışından daha pahalıya hayvan ithaline ne başka bir çözüm aramaya ne de ümitsizliğe düşmeğe gerek vardır. Kaldı ki, yerli sığırlarımızın çeşitli kültür ırkları ile olan melezleri usulüne uygun beslendiğinde oldukça iyi kalitede et vermektedirler.

Mevcut melez dişiler damızlık olarak kullanılırken, bunlardan damızlık vasfı taşımayan dişilerle, cetveldeki yerli ve melez erkeklerin tamamının (**damızlık olamayacaklarından**) besiye alınarak değerlendirilmesi yoluna gidilmelidir.

Diğerlerine gelince; yaşlanma, hastalık, sakatlanma, kısırılık ve benzeri sebeplerle verimden düşen ve damızlık dışı tutulan ineklerle, yaşlanmış, huysuzlaşmış boğalar gibi her yaşta hayvan grubunun %15'inin verim veya damızlık dışı tutulduğu kabul edilirse ortaya büyük bir

hayvan potansiyeli çıkacaktır. Tabii olarak doğrusu, bu potansiyelin de besiyeye alınmak suretiyle değerlendirilmesidir.

Aşağıdaki tablo 2016 verileriyle bu zaviyeden bakılarak hazırlanmıştır.

G R U B U	A D E T	%	B E S İ	KURBAN ⁽⁸⁾	Ort. Kg. ⁽⁹⁾	E T (Ton)
0 - 12 ay Dişi	1.756.885	15 ⁽¹⁾	263.533	-	195	51.389
0 - 12 ay ERK. Melez + Yerli	889.930	25 ⁽²⁾	222.482	-	195	43.384
0 - 12 ay Saf Erk.	861.052	50 ⁽³⁾	430.526	-	195	83.953
12 - 24 Dişi	2.012.106	15 ⁽¹⁾	301.816	150.908	178,5	53.874
12 - 24 ay ERK. Melez + Yerli	889.144	100 ⁽⁴⁾	889.144	445.000	233	207.170
12 - 24 ay SAF ERKEK	744.967	90 ⁽⁵⁾	670.470	335.235	233	156.220
+ 24 ay İ N E K	6.259.026	15 ⁽¹⁾	938.854	938.203	196,7	184.544
B O Ğ A	650.703	80 ⁽⁶⁾	520.562	520.562	258	134.305
Ö K Ü Z	16.342	90 ⁽⁷⁾	14.708	14.708	213	3.133
TOPLAM :	14.080.155	-	4.252.095	2.404.616	-	917.972

Tablomuz incelendiğinde görüleceği üzere geçmiş yıllara kıyasla sığır eti üretimimizin birkaç katına kolaylıkla çıkarılması mümkün olabilecektir.

Şimdi yazımızın başlığı olan soruya cevap verelim. **“Et İthaline Gerek Var Mı?”**

(1) : Mevcutların damızlık dışı olarak kabul edilmiş oranın,

(2) : " 9 aydan büyük olanlarının,

(3) : " 6 " " " " ,

(4) : Damızlık olamayacağından, mevcutların tamamının,

(5) : Mevcutların % 10'unun damızlık olarak ayrılacağı, gerisinin,

(6) : " % 20'sinin " ve öküz " " " ,

(7) : " % 90'nın değiştirileceği, bunun için bu oranın,

besiyeye alınacağı var sayılmıştır.

(8) : Mevcutların 18 ay ve daha büyüklerin 6 aylık bir besiden sonra kurbanlık olacağı var sayılmıştır.

(9) : En son et üretimimizi hayvan yaş grupları ayrıntısı ile veren TÜİK 2009 yılı hayvan başına ortalama et verimi ile ilgili veriler kullanılmıştır.

KOOPERATİF YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN MAL BİLDİRİMİNDE BULUNMA ZORUNLULUĞU

*Mustafa YAVUZ**

1. Giriş

Kooperatifler, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır.

Kanun koyucu, kooperatiflerin amaç, önem ve mahiyetine bağlı olmak üzere sermaye şirketlerinden farklı olarak kooperatif yöneticileri için 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹ dışında diğer kanunlarda da ek yükümlülükler getirmiştir.

Bu yükümlülüklerden birisini de, kooperatif yöneticilerinin mal bildiriminde bulunması oluşturmaktadır.

Nitekim 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununun² 2. maddesinde kimlerin mal bildiriminde bulunmak zorunda olduğu sınırlı sayıda olmak üzere hükme bağlanmış ve anılan maddede mal bildiriminde bulunacaklar arasında **“kooperatiflerin ve birliklerinin başkanları, yönetim kurulun üyeleri ve genel müdürleri”** de sayılmıştır.

Bu çerçevede, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının; yönetim kurulu başkanları, yönetim kurulu üyeleri ve bu kooperatiflerde genel müdür unvanıyla görev yapan personel mezkûr Kanun hükümleri çerçevesinde mal bildiriminde bulunmakla yükümlüdür.

Söz konusu yükümlülüğe ilişkin olarak kooperatiflerin tabi olduğu kanunlara ilişkin herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

Dolayısıyla, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun hükümlerine tabi tüm kooperatiflerin yönetim kurulu üyeleri mal bildiriminde bulunmak zorundadır.

Ayrıca bu zorunluluk, türü (*konut yapı, motorlu taşıyıcılar, işletme, tarım satış, tarım kredi, esnaf kefalet gibi*) ne olursa olsun bütün kooperatif türleri için geçerlidir.

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1)1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

2) 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, 04.05.1990 tarihli ve 20508 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerinin mal bildiriminde bulunma zorunluluğu tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Mal Bildiriminde Bulunmakla Yükümlü Olan

Kooperatif Yetkilileri

3628 sayılı Kanun uyarınca kooperatifler ve üst kuruluşları açısından mal bildiriminde bulunacak olanlar; bunların başkanları³, yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürleridir.

Buna karşın, Kanunda belirtilmediği için kooperatif ve üst kuruluşlarının denetim kurulu üyelerinin, yönetim kurulu üyesi olmayan ortaklarının ve genel müdür sıfatını taşımayan personelin mal bildiriminde bulunması gerekmemektedir.

Diğer taraftan, yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürler, sadece kendileri için değil, aynı zamanda eşleri ve velayetleri altındaki çocuklarına ait mallar için de mal bildiriminde bulunurlar.

Bu kapsamda, yönetim kurulu üyeleri, sadece 18 yaşını doldurmamış ve dolayısıyla ergin olmayan çocukların sahip olduğu mallar için bildirimde bulunurlar.

Yönetim kurulu üyesiyle birlikte yaşayan ve velayet hakkı sona eren çocuklar ile anne, baba, kardeş ve diğer yakın akrabalara ait mallarla ilgili bildirimde bulunmasına gerek bulunmamaktadır.

“Eş” ibaresiyle de nikâhlı eşler (**karı veya koca**) kastedilmiştir, nikâhsız veya boşanmış eşlerin malları bildirim kapsamına girmez.

Bunun yanında, eşlerin her ikisinin de mal bildiriminde bulunması gereken kişilerden olmaları halinde ise her eş ayrı ayrı mal bildiriminde bulunmak zorundadır.

Bu takdirde, eşlerden her biri, eşi ile velayeti altındaki çocuklarının da mallarını bildirir.

3. Mal Bildiriminin Konusu

Kooperatiflerde mal bildiriminde bulunmakla yükümlü olan yönetim kurulu üyelerinin ve genel müdürlerin kendilerine, eşlerine ve velayetleri altındaki (18 yaşını doldurmamış) çocuklarına ait mallardan;

⇒ Değerine bakılmaksızın taşınmaz malları⁴ (arsa ve yapı kooperatif hisseleri dâhil) ile

⇒ Kendilerine aylık ödenenler net aylık tutarının beş katından; aylık ödenmeyenler ise Genel İdare Hizmetleri sınıfında birinci derecenin birinci kademesindeki şube müdürüne ödenen net aylığın (01.01.2017 tarihi itibarıyla 4.151,78 TL) beş katından fazla değer ve tutarındaki;

3) Her ne kadar, 3628 sayılı Kanunun 2. maddesinde, mal bildiriminde bulunacaklar arasında kooperatiflerin “yönetim kurulu başkanları” ayrıca zikredilmişse de, hükümde geçen “yönetim kurulu üyeleri” ibaresi “yönetim kurulu başkanlarını” da kapsamaktadır. Zira yönetim kurulu üyeleri; seçimi takiben yapacakları ilk toplantıda aralarından bir başkan, bir ikinci başkan, gereğine göre de birer kâtip ve muhasip üye seçerek görev bölümü yaparlar. Buna göre, yönetim kurulu başkanı, mutlak olarak yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenir. Dolayısıyla, ilgili hükümde “başkanları” ibaresi kullanılmamış olsaydı dahi, “yönetim kurulu üyeleri” terimi, bu ibareyi ihtiva edecekti.

4) Taşınmaz malların kapsamına genel olarak; bina, ev, apartman dairesi, villa, konut, işyeri, büro, dükkân, mağaza, arsa, tarla, bağ, bahçe, arazi, madenler, tapuya kayıtlı irtifak hakları, kat mülkiyeti gibi taşınamayan mülk, gayrimenkul ile ortağı olunan kooperatif payları girmektedir.

- Para ve para hükmündeki kıymetli kağıtları,
- Hisse senedi ve tahvilleri,
- Altın ve mücevheratı⁵,
- Her türlü kara, deniz ve hava taşıt araçları⁶, traktör, biçer-döver, harman makinası ve diğer ziraat makinaları, inşaat ve iş makinaları, hayvanlar, koleksiyon⁷ ve ev eşyaları⁸ ile diğer taşınır malları,
- Hakları,
- Alacakları,
- Borçları,
- Gelirleri,

bildirmek zorundadırlar.

Taşınmaz malların değeri ne olursa olsun bildirim konu edilir.

Malların beyanında, mal bildirim tarihindeki değerleri esas alınır.

Bu kapsamda örneğin, kendisine aylık huzur hakkı olarak 3.000 TL ödenen bir yönetim kurulu üyesi, $3.000 \times 5 = 15.000$ TL'den fazla mal elde edinmesi ya da borçlanması halinde ek mal bildiriminde ve genel beyan döneminde ise genel mal beyanında bulunmak zorundadır.

Kendilerine aylık ödeme yapılmayan yönetim kurulu üyelerinin ise, genel idare hizmetleri sınıfında birinci derecenin birinci kademesindeki şube müdürüne ödenen her türlü zam ve tazminatlar dâhil net aylık tutar 2017 yılı için 4.151,78 TL olduğundan $4.151,78 \times 5 = 20.758,90$ TL'den fazla mal elde edinmesi ya da borçlanması halinde ek mal bildiriminde ve genel beyan döneminde ise genel mal beyanında bulunulması gerekir.

Son olarak belirtelim ki, yönetim kurulu üyesi, herhangi bir taşınmaz veya taşınır mala sahip olmasa dahi göreve başlamada ve yenileme dönemlerinde boş da olsa mal bildirim formunun kimlik bilgileri kısmını doldurup imzalayarak ilgili bakanlıklara vermekle yükümlüdür.

4. Mal Bildiriminin Verilme Zamanı

Kooperatiflerde mal bildirimlerinin; yönetim kurulu üyeliğine seçilenler için göreve başlama tarihini izleyen bir ay içinde, genel müdürlüğe atanmada ise göreve başlama için gerekli olan belgelerle birlikte verilmesi zorunludur.

Genel müdürler, mal bildirimini vermedikçe atama işlemi yapılamaz.

Bunun yanında, görevi sona eren yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürlerin, görevden ayrılma tarihini izleyen bir ay içinde de mal bildirimini vermesi şarttır.

Öte yandan, kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürleri; kendileri, eşleri ve velayeti

5) Altın ve altınla işlenmiş pırlanta ve gümüşten imal edilen bilezik, bileklik, gerdanlık, broş, alyans, yüzük, kolye, küpe, aksesuar, taç, set, saat, gözlük vb. ile inci, elmas gibi değerli taşlı ziynet ve takı olarak kullanılan süs eşyaları ile çeyrek, yarım, lira ve büyük altın ve işlenmemiş külçe altın.

6) Otomobil, motosiklet, otobüs, kamyon, minibüs, dolmuş, taksi, kayık, sandal, motor, sürat teknesi, yelkenli, yat, gemi, vapur, helikopter, uçak.

7) Yerli ve yabancı pul, eski madeni para ve eski kâğıt para, hatıra para, jeton, madalya, saat vs.

8) Antika eşyalar, kıymetli tablolar, kıymetli cihazlar.

altındaki ergin olmayan (**18 yaşını doldurmayan**) çocuklarının şahsi mal varlıklarında önemli bir değişiklik olduğunda, değişikliği izleyen bir ay içinde yeni edindikleri mal, hak, gelir, alacak ve borçlara münhasır olmak üzere ek mal bildirimini vermek zorundadır.

Bu hususta, Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmeliğin 10. maddesinde, **“8 inci maddede gösterilen mahiyet ve miktardaki malın iktisabı ile hak, alacak veya gelir sağlanması veya borçlanması, mal varlığında önemli değişiklik sayılır.”** hükmüne yer verilmiştir.

Bu durumda, değerine bakılmaksızın edilen taşınmaz mallar ile yönetim kurulu üyelerinin aylık net ücretlerinin beş katını aşan para, araç, altın, borç ve benzeri gelir ve haklar için edinildiği tarihten itibaren ek mal beyannamesi verilir.

Miras yoluyla edinilen mallar içinde de ek mal bildiriminde bulunulması gerekir.

Dolayısıyla, iki genel beyan arasındaki değişiklikler ek beyanla bildirilir.

Ek bildirimle sadece yeni edinilen mal, hak, gelir, alacak ve borçlar bildirilir, daha önceki genel beyanda yer alanlar bildirilmez.

Diğer taraftan, kooperatif yönetim kurulu üyeliği devam edenlerin, sonu (0) ve (5) ile biten yılların en geç Şubat ayı sonuna kadar bildirimlerini yenilemesi zorunludur.

Beş yılda bir yapılan bildirim tekrarına genel beyan denir.

Mal bildirimleri yenilenirken, önceki genel beyanda bildirilenler ile ek beyanda bildirilenlerin tamamı tek bildirimde birleştirilir ve yeni durum ve değerler esas alınarak beyan yapılır.

Yeri gelmişken belirtelim ki, yukarıda açıklananların dışında, 3628 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde haklarında soruşturma yapılması halinde bu soruşturmalar gereğince de kooperatif yönetim kurulu üyelerinden mal bildiriminde bulunmaları talep edilebilir.

5. Mal Bildiriminin Verileceği Merciler

3628 sayılı Kanununun 8/1-k maddesinde, mal bildirimini yapılacak merci bakımından, kooperatif ve birlik başkanları ile yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürleri için **“kooperatiflerin ve birliklerin denetimlerinin yapıldığı kuruluşlar”** olarak öngörülmüştür.

Dolayısıyla, mal bildirimleri; tarım kredi, tarımsal kalkınma, sulama, su ürünleri ve pancar ekicileri kooperatifleri Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına; konut yapı, küçük sanayi sitesi yapı ve toplu işyeri yapı ve arsa kooperatifleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığına; bunların dışında kalan kooperatifler (**tarım satış, tütün tarım satış, yaş sebze ve meyve, tüketim, motorlu taşıyıcılar, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet, küçük sanat, temin tevzi, turizm geliştirme, üretim pazarlama, tedarik kefalet, yayıncılık, işletme, sigorta, yardımlaşma, yenilenebilir enerji, sağlık hizmetleri, eğitim kooperatifleri ve bunların birlik ve merkez birlikleri**) ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığına verilir.

Mal bildirim formaları, kural olarak söz konusu bakanlıkların taşra teşkilatlarına tevdi edilir.

Örneğin, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının denetimine tabi kooperatifler için mal bildirim formalarının verilme yeri, adı geçen Bakanlığın taşra teşkilatı olan Ticaret İl Müdürlükleridir.

Mal bildirimleri, kapalı bir zarf içinde ve bir yazı ekinde verilir.

9) Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmelik, 15.11.1990 tarihli ve 20696 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından kooperatif yöneticilerinin mal bildiriminde bulunmasına ilişkin esaslar, 31.08.2016 tarihli ve 2016/7 sayılı Genelge¹⁰ ile belirlenmiştir.

Söz konusu Genelge uyarınca, mal bildirimlerinin; Yönetmelikte belirlenen formla yapılması, formun tek nüsha olarak okunaklı bir şekilde el yazısıyla veya elektronik ortamda doldurulması, kimlik bilgileri ile imza ve tarihte eksiklik ve farklılık olmaması, veriliş sebebinin (*ilk defa, yenileme, ek*) yazılması, taşınır ve taşınmaz mallar varsa bu malların değerinin beyan tarihindeki rayiç bedelleri ile yazılması ve bilgilerde eksiklik olmaması, alacak, borç ve haklar varsa söz konusu bilgilerin eksiksiz belirtilmesi gerekmektedir.

6. Birden Fazla Mal Bildirimi

Devlet memurları için geçerli olan “*ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma yasağı*” gereğince, memurlar Türk Ticaret Kanununa göre (*tacir*) veya (*esnaf*) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev alamaz, ticari mümessil veya ticari vekil veya kolektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olamazlar.

Ancak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun¹¹ 28/II. maddesinde bu yasağa bir istisna getirilmiştir.

Buna göre memurların ortağı oldukları **yapı, kalkınma ve tüketim kooperatiflerinde** ifa ettikleri yönetim ve denetim kurulları üyelikleri söz konusu yasaklamanın dışındadır.

Görüldüğü üzere, kanun koyucu memurların ancak sayılan üç tür kooperatife ortak olabilmesine izin vermiş, bunların dışındaki kooperatiflere ortak olmalarına imkan sağlamamıştır.

İşte, Devlet memurlarından, asli görevleri uhdelerinde kalmak kaydıyla DMK'nın 28. maddesi kapsamında ortağı olduğu kooperatiflerde yönetim kurulu üyeliği görevini yürütenler, sadece asli görevlerinden (*memurluktan*) dolayı tek mal bildiriminde bulunurlar.

Kooperatif yönetim kurulu üyeliği için bildirimde bulunulması gerekmez.

Bunun yanında, Devlet memuru olmayıp da 3628 sayılı Kanuna göre birden fazla mal bildiriminde bulunması gereken yönetim kurulu üyeleri, bu mercilerden yalnız birine mal bildiriminde bulunurlar. Ancak, mal bildiriminde bulunulan mercii, diğer kuruma bilgi vermekle yükümlüdür.

Örneğin, bir kimse hem kooperatif yönetim kurulu üyesi hem de bir vakfın idare organında görevli ise, bu görevlerin sadece biri için mal bildiriminde bulunulur.

7. Mal Bildirimlerinin Gizliliği

Ve İstisnaları

3628 sayılı Kanunun 9. maddesi gereğince mal bildirimleri, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla bildirimde bulunan yönetim kurulu üyesinin özel dosyasında saklanır. Mal bildirimlerindeki bilgiler ve kayıtlar esas alınarak içeriği hakkında soruşturma ve kovuşturmaya yetkili merciler dışındakilere hiçbir açıklama yapılamaz, bilgi verilemez ve bunlara ilişkin yayında bulunulamaz.

¹⁰[http://koop.gtb.gov.tr/mevzuat/genelgeler/mal-bildirimi-hakkinda-genelge-20167-ve-ekleri\(Erişim-10.07.2017\)](http://koop.gtb.gov.tr/mevzuat/genelgeler/mal-bildirimi-hakkinda-genelge-20167-ve-ekleri(Erişim-10.07.2017))

¹¹ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 23.07.1965 tarihli ve 12056 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bununla birlikte, Kamu Görevlileri Etik Kurulu mal bildirimlerini gerektiğinde inceleme yetkisine sahiptir. Mal bildirimlerindeki bilgilerin doğruluğunun kontrolü amacıyla bankalar ve özel finans kurumları dâhil ilgili kişi ve kuruluşlar talep edilen bilgileri en geç otuz gün içinde Kurula vermekle yükümlüdürler.

Bunun dışında ayrıca, özel kanunlarında aksine bir hüküm bulursa bile ilgili gerçek veya tüzel kişiler veya kamu kurum ve kuruluşları; 3628 sayılı Kanuna göre takip, soruşturma ve kovuşturmaya yetkili kişi,

Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü veya temsilcisi ve mezkûr Kanundaki diğer mercilerce istenen bilgileri gecikmeksizin makul sürede eksiksiz vermek zorundadır (3628 sayılı Kanun md. 9, 20).

8. Kooperatif Yöneticileri Hakkında 3628 Sayılı Kanunda Öngörülen Suç Ve Cezalar

3628 sayılı Kanunun 10. maddesinde, **“6 ncı maddede belirtilen sürelerde mal bildiriminde bulunmayana bildirimlerin verileceği mercilerce ihtar da bulunulur. İhtarın kendisine tebliğinden itibaren otuz gün içinde mazeretsiz olarak bildirimde bulunmayana üç aya kadar hapis cezası verilir.”** denilmektedir.

Buradan hareketle, önceki bölümlerde açıklanan süreler içinde mal bildiriminde bulunmayan kooperatif yönetim kurulu üyelerine, bildirim verilmesi gereken ilgili bakanlıklar tarafından yazılı olarak ihtar da bulunulur ve bu ihtar

Tebliğat Kanununa göre tebliğ edilir. İhtarın kendisine tebliğinden itibaren otuz gün içinde bildirimde bulunmayan yönetim kurulu üyeleri hakkında gerekli işlemin yapılması için ilgili bakanlıklarca Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulur.

3628 sayılı Kanunun; 12. maddesinde kanunen daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde gerçeğe aykırı bildirimde bulunana altı aydan üç yıla kadar hapis cezası, 13. maddesinde de kanunun daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde haksız mal edinene¹² **üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası** verileceği öngörülmüştür.

Yönetim kurulu üyelerince verilen mal bildirimleri, ilgili bakanlıklar tarafından daha öncekilerle karşılaştırılır.

Bu karşılaştırma sonucunda gerçeğe aykırı bildirimde bulunduğu veya haksız mal edindiği, kaçırdığı ya da gizlediği anlaşılan yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürler hakkında Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunulur.

Bunun üzerine Cumhuriyet Savcısı tarafından ceza soruşturması başlatılır ve ihbarı doğrulayan emarelerin bulunması halinde şüpheliden, ayrıca haksız edinilen malın kaçırıldığı yolunda delil ve emare elde edildiği takdirde şüphelinin ikinci dereceye kadar kan ve sıhri hısımları ile gelini ve damadından mal bildiriminde bulunmaları istenir.

12) Haksız mal edinme, 3628 sayılı Kanunun 4. maddesinde, “Kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar, bu Kanunun uygulanmasında haksız mal edinme sayılır.” şeklinde açıklanmıştır.

Bu istemin şüpheliye ve diğer ilgililere ulaştığı tarihten itibaren yedi gün içinde Cumhuriyet Savcısına mal bildirimini verilmesi zorunludur.

Cumhuriyet Savcısı, kamu davası açılmadan önce haksız edinildiği yolunda delil veya emare elde edilen para veya mal ile ilgili tedbirin alınmasını adli makamlardan isteyebilir (3628 sayılı Kanun md. 19).

Öte yandan, yargılama sonucunda haksız mal edinildiğine hükmedilmesi halinde aynı zamanda haksız edinilmiş olan malların zorulmasına da karar verilir.

Bu malların elde edilememesi veya bir malın tümünün haksız mal edinme konusu teşkil etmemesi sebepleri ile zorulmanın mümkün olmadığı hallerde haksız edinilen değere eşit bedelinin Hazineye ödenmesine hükümlenir.

Ayrıca, “**gerçeğe aykırı açıklama**” ve “**gerçeğe aykırı bildirimde bulunma**” suçlarından cezalandırılanlara ceza süresi kadar; “**haksız mal edinme, mal kaçırma veya gizleme**” suçundan cezalandırılanlara ise müebbeten kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilir.

Son olarak belirtelim ki, mal bildiriminde bulunmama suçu için verilen ceza hariç olmak üzere 3628 sayılı Kanunda öngörülen cezalar tecil edilemez ve şahsi hürriyeti bağlayıcı olanlar para veya tedbire çevrilemez.

9. Sonuç

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu uyarınca kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ve başkanları ile bunların genel müdürleri mal bildiriminde bulunmakla yükümlüdür.

Mal bildirimi; göreve başlama, görevden ayrılma ve mal varlığında önemli bir değişiklik olması hallerinde bir ay içinde ve ayrıca sonu (0) ve (5) ile biten yıllarda en geç şubat ayı sonuna kadar kooperatifleri denetlemekle yetkili ilgili bakanlığa verilir.

Mal bildirimine ilişkin formda, sadece kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürlerin sahip olduğu mallar değil, aynı zamanda bunların eşleri ve velayetleri altındaki çocuklarına ait mallar da gösterilir.

Süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmayan, gerçeğe aykırı bildirimde bulunan veya haksız mal edinme, mal kaçırma ya da gizleme fiillerini işleyen yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürler için anılan Kanunda adli cezalar öngörülmüştür.

Kooperatif ve üst kuruluşlarında görev yapan yönetim kurulu üyelerinin, herhangi bir yaptırımla karşı karşıya kalmaması için mevzuatta öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde ve süresi içinde mal bildiriminde bulunmaları, bu konuyu önemsemeleri ve mal bildiriminde bulunma yükümlülüğünün ifası noktasında gereken hassasiyeti titizlikle göstermeleri menfaatlerine olacaktır.

TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN YERLİ KOYUN TÜRLERİNE GENEL BAKIŞ

*Vedat SADIÖĞLU**

Giriş

Dünyada tahmini olarak 1,2 milyar adet dolayında koyun bulunmaktadır.

Dünyadaki mevcut koyunlardan yılda yaklaşık 6,1 milyon ton et, 8,6 milyon ton süt elde edilmektedir.

Türkiye'de de yaklaşık 34 milyon koyun bulunur. Yıllık toplam et üretiminin %32'si ve süt üretiminin %22'si koyunlardan elde edilir.

Ülkemizde, değişik coğrafi alanlarda, genetik çeşitliliğe sahip koyun ırkları bulunmaktadır. Aşağıda bunlardan sadece "Yerli Koyun Irkları"na yer verilmiştir.

AKKARAMAN (Orta Anadolu) Yerli ırklar içinde iri yapılı olarak tanımlanır. Dişiler boynuzsuzdur. Erkeklerde küçük yapılı ya da tam gelişmemiş boynuz bulunabilir. Yağlı kuyrukludur.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

Çevre şartlarına ve hastalıklara dayanıklıdır. Sağlam yapılı ve kanaatkârdır. Yetersiz bakım besleme, farklı ve değişken iklim koşullarında yaşayabilir. Yerli ırklar içinde en uysal olanıdır, Uzun yol yürüyüşlerine dayanıklıdır.

MORKARAMAN (Doğu Anadolu Bölgesi) Sağlam ve iri yapılıdır. Vücut rengi kıızıdan mora kadar değişmekle birlikte göz, ağız ve burun etrafı daha açık, baş ve ayaklar vücuda nazaran daha koyu renklidir. Erkekler çoğunlukla boynuzludur. Yağlı kuyrukludur.

Yaşama gücü ve çevre koşullarına adaptasyonu yüksektir. Soğuğa karşı dayanıklıdır. Yağlı kuyruk, uzun ve yetersiz kış beslenme döneminde enerji kaynağı olarak kullanılır. Bu da zor koşullarda yaşamasını sağlamaktadır.

KANGAL AKKARAMAN (Sivas ve çevre iller) Vücut iri yapılıdır. İnce bir dudak yapısına sahiptir. Göz ve ağız çevresi ile ayaklar genellikle siyahtır. Dişiler boynuzsuzdur. Erkeklerin %10 kadarında zayıf boynuz bulunur. Yağlı kuyrukludur.

Kurak iklim hayvanı olmakla birlikte değişik çevre koşullarına adaptasyon yeteneği iyidir. Yazları kurak ve sıcak, kışları soğuk ve karlı bozkır ikliminde, fazla engebeli olmayan, bitki örtüsü zayıf geniş meralarda yetiştirilir.

ŞAVAK AKKARAMAN (Tunceli, Elazığ ve Erzincan İlleri) Vücudu beyaz; göz, burun ve ayaklar

üzerinde siyah lekeler mevcuttur. Dişiler boynuzsuz, koçlarda ise boynuzluluk oranı düşüktür.

Hastalıklara karşı dirençlidir. Değişik çevre koşullarına adaptasyon yeteneği iyidir. Aile işletmelerinde büyük sürüler halinde göçer olarak yetiştirilmektedir.

GÜNEY KARAMAN (Antalya, Mersin, Hatay ve Gaziantep illeri) Küçük yapılıdır. Beyaz, gri, kahverengi, kızıl, siyah ve alacalı renkleri bulunmaktadır. Özellikle siyah olanlarda renk, yaş ilerledikçe kırçillaşır. Erkekler boynuzlu, dişiler nadiren boynuzludur. Yağlı kuyrukludur.

Sıcak ve kurak iklime, uzun yol yürüyüşlerine dayanıklıdır. Kışları Toros dağlarının eteklerinde geçirip ilkbaharda olatılarak, 2000-2500 m yükseklikteki yaylalara çıkarılır. Geç sonbaharda kış otlaklarına geri döner. Genel olarak açık alanlarda bulundurulur.

İVESİ (Güneydoğu Anadolu Bölgesi) Vücut sağlam ve orta yapılıdır. Vücut beyaz-krem renklidir. Çoğunlukla alında beyaz leke vardır. Yağlı kuyrukludur. Erkekler boynuzludur. Dişilerde %10 oranında zayıf boynuz ve koçboynuzluluk görülür.

Sıcak ve kurak iklim koşullarına çok iyi uyum sağlamıştır. Değişik çevrelere uyum yeteneğinin yüksek ve sürü içgüdüsünün gelişmiş olması, ivesilerin diğer sütçü ırklara üstünlüğü olarak kabul edilir. İsrail İvesi'lerinin kökeni Anadolu İvesisi'dir.

DAĞLIÇ (İç Batı Anadolu Bölümü) Vücut küçük yapılıdır. Koçlar tipik, koyunlar hafif koçbaşlıdır. Genellikle beyazdır, göz ve ağız etrafında, kulaklarda ve bacaklarda siyah veya koyu kahverengi lekeler görülebilir.

Erkekler genellikle boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Kaba karışık yapağılı ve yağlı kuyrukludur. Elverişsiz bakım ve besleme koşullarında yaşama gücü yüksektir.

Adaptasyon yeteneği iyidir. Burdur ve Isparta illerinde, dağların eteklerindeki kovuklarda ve hatta rüzgârdan korunmuş yerlerde açıkta korularda barındırılır. Göçer olarak da yetiştirilir.

KIVIRCIK (Trakya, Kuzey Ege ve Marmara Bölgesi) Et ve süt verimi öncelikli olmak üzere iki farklı tipi vardır. Etçi tipte vücut ve göğüs geniş ve yuvarlak, kaslar gelişmiştir. Sağrı hafif meyilli, bacaklar nispeten kısadır. Sütçü tipte ise vücut ve göğüs dar, bacaklar uzundur. Vücut genellikle beyaz olup, siyah ve alacalık ta görülür. Erkekler öne doğru spiral boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Kuyruk yağsız, uzun ve incedir. Sağlam yapılı ve kanaatkâr olması nedeniyle çevre koşullarına dayanıklıdır.

Et ve süt verimi oldukça iyidir. Yüksek, makilik, soğuk ve nemli çevre şartlarına iyi adapte olmuştur.

SAKIZ (İzmir, Aydın, Ege ve Marmara Kıyıları) Vücut dar ve yüksek, bacaklar uzundur. Vücut beyazdır, göz, ağız, burun ucu, kulak ve ayaklarda siyah lekeler vardır. Erkekler kuvvetli spiral boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Kuyruğun dip kısmı az yağlı, üçgen görümlü, uç kısmı yağsız, ince ve uzundur. Erken gelişen bir ırktır.

Adaptasyonu düşük, sürü içgüdüğü zayıftır. Aile işletmelerinde 3-5 başlık sürüler halinde yetiştirilir.

KARAYAKA (Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı ve dağlık kesimleri ile Tokat ve Amasya çevresi) Vücut yapısı küçüktür. Alında kâkül bulunur. Boynu kısa ve kalın, omuzlar dar, bacaklar nispeten kısadır. Vücut rengi genel olarak beyazdır.

Erkekler baştan öne doğru kıvrımlarla açılan kalın ve kuvvetli boynuza sahiptir. Dişiler genel olarak boynuzsuzdur. Kuyruk yağsız ve uzundur. Tırnak ve bacak yapısı sağlamdır, engembeli ve eğimli meralarda oldukça hızlı hareket eder.

Sevk ve idaresi oldukça zordur. En kaba Yapağılı koyun ırkıdır. Yapağısı, kaba uzun ve keçeleşme kabiliyeti düşük olduğu için yatak ve yorgan yapımında kullanılır.

PIRLAK (İç Batı Anadolu Bölümü ve Batı Akdeniz'in kuzeyi) Vücut orta iriliktir. Renk beyaz, göz etrafında, kulak uçlarında ve ağız etrafında siyah lekelerle rastlanır. Erkekler yanlara doğru açılan güçlü spiral boynuzlara sahiptir. Dişiler genel olarak boynuzsuzdur.

Kuyruk inceden yarı yağlıya kadar farklılık göstermektedir. Hastalıklara dayanıklıdır. Sıcak ve kurak iklim hayvanı olmakla birlikte değişik çevre koşullarına adaptasyonu iyidir.

PIRIT (Isparta İli Merkez İlçe, Gönen, Senirkent, Yalvaç, Burdur, Afyon, Kütahya, Uşak ve Manisa illeri) Vücut orta iriliktir. Renk beyaz, göz etrafında, kulak uçlarında ve ağız etrafında siyah lekelerle rastlanır. Erkekler yanlara doğru açılan güçlü spiral boynuzlara sahiptir. Dişiler genel olarak boynuzsuzdur. Kuyruk inceden yarı yağlıya kadar farklılık göstermektedir. Kuyruk yağ kitlesi, dip kısmından uca doğru azalan bir yapıdadır.

Çevre şartlarına ve hastalıklara dayanıklıdır. Aile işletmelerinde küçük sürüler halinde yetiştirilir.

TAHİROVA (Marmara ve Ege Bölgeleri) Vücut, beyaz ve lekesiz, ince ve uzun kemik yapılıdır.

Yüzü çıplak, başı koçbaşı şeklindedir. Kuyruk, ince ve uzundur. Baş ve bacaklar yünsüzdür. Kulaklar büyük ve öne doğru düşüktür, en belirgin özelliği uzun ve tüysüz bir kuyruğa sahip olmasıdır.

Diğer ırkların aksine erkek ve dişilerde boynuz yoktur. Diğer et ve süt ırkları ile melezlemeye uygundur. Sürüler halinde yetiştirilir.

ZOM (Güneydoğu Anadolu Bölgesinin geneli) Vücutları genel olarak bej veya beyaz-krem rengindedir. Vücut sağlam ve iri yapılı olup bacaklar uzun ve kuvvetlidir. Koçlarda baş hafif dışbükeydir. Dişilerde baş, uzun ve dar olup boyun kısmı uzundur.

Zom koyunlarının sürü içgüdü, yürüme, otlama, hastalıklara karşı direnç yeteneği iyidir. Yetiştirildiği yerin taşlık arazi yapısına sıcak ve kurak iklime uyumlu, dayanıklı, yaşama gücü ve adaptasyon yeteneği yüksektir.

KARAKAŞ (Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri) Vücut dar ve uzundur. Baş uzun ve dar, yüz çıplak, boyun uzun ve çiplaktır. Vücut rengi beyazdır.

Genellikle Koçlarda helezonik boynuzlar görüldüğü gibi gelişmemiş boynuzlara da rastlanır. Dişiler boynuzsuzdur. Kuyruk, yağlı kuyruklu bir yapıya sahiptir. Her türlü iklim koşuluna adaptasyon yeteneği yüksektir. Sevk ve idaresi kolay bir ırktır. Uzun mesafe yürüyüşlerine dayanıklıdır.

Karakaş koyunu; 50-500 başlık gruplar halinde yetiştirilirler.

EŞME (Başta Uşak ili Eşme ilçesi ve Uşak ilinin ilçeleri) Vücut tamamen beyaz renkli tüylerle kaplıdır. İnce kuyrukludur. Erkeklerin tamamı spiral boynuzludur. Dişiler genelde boynuzsuzdur. Yerleşik aile işletmeleri şeklinde yetiştirilir. Hayvanlar yaz ve kış aylarında kapalı barınaklarda barındırılır.

NORDUZ (Van İli Gürpınar ilçesi, Norduz Yöresi) Yüksek yapılıdır. Boyunun tamamı yapağı ile kaplıdır. Beyazdan sonra kül rengi çoğunluktadır. Erkekler boynuzlu, dişilerin yaklaşık yarısı boynuzludur. Kuyruk yağlıdır.

Dayanıklılık, yaşama gücü ve adaptasyonu yüksektir. Uzun bacaklıdır. Engebeli ve eğimli arazi yapısına sahip, bitki örtüsü zengin olan Norduz yöresindeki alçak ve yüksek otlaklarda yetiştirilmektedir.

GÖKÇEADA (Gökçeada, Çanakkale ve Kuzey Batı Anadolu) Küçük yapılıdır. Vücut beyaz, göz, ağız, burun ucu, kulak ve ayaklarda siyah lekeler görülür. Erkekler kuvvetli spiral boynuzlu, dişiler boynuzsuzdur. Yağsız, ince ve uzun kuyrukludur.

Sert iklimli bölgelerde de yetiştirilebilir. En çok Gökçeada (İmroz) adasında engebeli ve dağlık arazide, düşük kaliteli mera alanlarında çobansız olarak yetiştirilmektedir.

TUJ (Kars ili Çıldır ilçesi ve Ardahan, Iğdır İlleri) Genellikle vücut küçük yapılıdır. Baş küçük, düz ve sarkık kulaklıdır. Vücut parlak beyazdır. Erkekler boynuzlu, dişiler boynuzsuz olup boynuzlulara da rastlanmaktadır.

Kuyruğu yağlı bir ırktır. Yapağısı incelik ve uzunluk bakımından oldukça iyi bir örnektir. Dağlık, yüksek rakımlı ve engebeli arazi şartlarına sahip bölgelerde yetiştirilir.

KARAGÜL (Tokat ili ve çevresi) Vücut yapısı küçüktür. Baş orta büyüklükte, boyun kısa ve kalın, bacaklar orta uzunlukta. Vücut siyahtır, siyah dışında kahverengi, gri ve beyaz olanları da

görülür. Erkekler boynuzlu, dişiler ise genel olarak boynuzsuzdur. Kuyruk yağlıdır. Yetersiz çevre şartlarına dayanıklıdır.

Hastalıklara dirençlidir. Bozkır iklimi ve kurak şartlara iyi adapte olmuştur.

ÇİNE ÇAPARI (Aydın ili, Çine ve Bozdoğan ilçeleri) Vücut orta büyüklüktedir. Baş, vücuda göre biraz küçük, kulaklar orta büyüklükte ve sarkıktır.

Vücut genellikle bej veya açık gri renktedir. Erkekler güçlü spiral boynuzlu, dişiler çoğunlukla boynuzsuzdur. Yağlı kuyruklu olup diğer yerli koyun ırklarından daha toplu bir kuyruk yapısına sahiptir.

Genelde dağlık alanlarda yerleşik aile işletmesi şeklinde ve basit barınaklarda yetiştirilir.

Sonuç

Türkiye’de koyun yetiştiriciliği hayvancılık açısından çok önemlidir. Kırmızı et ve süt üretiminin bir kısmı yapağı koyunlardan sağlanmaktadır. Daha az sermaye ve yatırım gerektiren ve işgücünün değerlendirilmesinde önemli bir yere sahip olan yerli koyunculuk, Türkiye koşullarında devam ettirilmesi gereken bir hayvancılık faaliyetidir.

Koyun sayısındaki azalışın nedenleri arasında; meraların azalması, devletin hayvancılık politikası, çoban ücretleri, veteriner ücretleri, barınakların yetersizliği, koyunculuyu yapacak yeterli sayıda kişinin olmayışı, yem fiyatındaki ve ilaç fiyatındaki artışlar sayılabilir.

Kaynakça

- <http://www.tarimkutuphanesi.com> (Erişim Tarihi:05.12.2016).
- <http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancilik>(Erişim Tarihi: 05.12.2016).
- <http://www.tarimdanhaber.com/haber>(Erişim Tarihi: 05.12.2016).
- <http://sakizkoyunu.net/yerli-koyun-irklari>(Erişim Tarihi:05.12.2016).
- <http://www.hayvanbilgisi.com>(Erişim tarihi:05.12.2016).
- http://www.veteriner.cc/koyun/koyun_taksonomisi.asp(Erişim Tarihi:07.12.2016).

KOOPERATİFLERDE GECİKME FAİZİ UYGULAMASI

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Kooperatifler belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bir çatı altında örgütlenmiş gerçek ve tüzel kişilerden oluşan kuruluşlardır. Ticaret hukuku açısından birer ticaret şirketi kabul edilmiş olsalar da bu kuruluşlarda asıl gaye kâr elde etmek olmayıp, ortak ihtiyaçları dayanışma ve yardımlaşma suretiyle gidermektir. Aynı nedenlerde kooperatiflerle ortakları arasındaki ilişki ticaret şirketleri ile pay sahipleri arasındaki ilişkiden de farklıdır.

Kooperatiflerde ortaklar amaca ulaşmak için yine kendilerince belirlenen ödentileri yerine getirmek ve bu birikimlerle kooperatifin faaliyetini sürdürmesini sağlamakla mükelleftirler. Dolayısıyla, aidat veya benzeri adlar altında ortaklarca ödenecek tutarların kooperatif kuruluşlarda en önemli gelir kaynağı olduğunu söylemek mümkündür.

II - Kooperatiflerde Ortaklardan Alınacak Ödentiler Ve Faiz Ne Şekilde Belirlenir?

Kooperatiflerde genel kurul en yetkili organ olup, genel kurul toplantılarında alınan kararlar kooperatif ile ortakları arasında bir sözleşme niteliğindedir.

Genel kurulun görev ve yetkileri kanunda belirlenmiş olup, bu görev ve yetkilerin yönetim kurulu üyelerince kullanılması halinde ilgililerin cezai sorumluluğunun doğacağı hükme bağlanmıştır. (KK Md.42 Ek:2/1)

Bununla birlikte anılan yasada kooperatif ortaklarından alınacak ödentilerle bağlantılı gecikme faizi ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş; ancak Kanun ve ana sözleşme ile genel kurula tanınmış konular hakkında karar vermek görev ve yetkisinin genel kurula ait olduğu belirtilmiştir. (KK Md.42/1-5)

Buradan hareketle, kooperatiflere ait ana sözleşmelere bakıldığında, ortaklardan tahsil edilecek taksit miktar ve ödeme şartları ile gecikme halinde uygulanacak esasları tespit etmek görev ve yetkisinin genel kurulun devir ve terk edemeyeceği yetkiler arasında sayıldığı görülmektedir.¹

Dolayısıyla, kooperatif ortaklarından tahsil edilecek aidat, ara ödeme gibi ana ödemeler ile bu

*Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi

1) <http://koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi/ornek-anasozlesmeler>

ödemelerin gecikmesi halinde gecikme halinde faiz alınıp alınmayacağı, faiz alınacak ise bunun tutarı ile ilgili kararların genel kurulca verilmesi gerekmekte olup, yönetim kurulunun genel kurul kararı olmaksızın bu yönde bir karar alması veya uygulamada bulunması genel kurulun devir ve terk edemeyeceği yetkileri kullanması anlamına gelecektir. Kooperatif yöneticilerinin bu yöndeki eylemde bulunmaları halinde cezai sorumlulukları doğacaktır. (KK Md.42, Ek:2/1)

Anlaşılacağı üzere, genel kurul toplantılarında geciken ödemelerden hangi oranda faiz alınacağı belirleneceği gibi herhangi bir faiz uygulaması yapılmaması da kararlaştırılabilecektir.

Zira, ana sözleşmedeki hüküm gecikme halinde faiz uygulanmasına yönelik bir ifade içermemekte, ortakların ödentilerindeki temerrüt halinde uygulanacak esasların belirlenmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Ancak, kooperatif genel kurul toplantılarında alınan kararların da belirli kıstasları taşıması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, genel kurul kararları diğer tüm sözleşmeler gibi kanuna ve iyi niyet esaslarına aykırı olmamalıdır. Bu düzenlemelere aykırı genel kurul kararları mahkemeye başvurulmak suretiyle iptale konu olmaktadır. (KK Md.53)

Dolayısıyla, her ne kadar genel kurul toplantılarında, geciken aidatlardan faiz alınmaması yönünde karar alınması mümkün olsa da, bu işlemin ödemelerini düzenli olarak yapan ortaklar aleyhine sonuçlar doğurduğu düşüncesiyle bu yöndeki kararların iptali amacıyla mahkemeye gidilmesi ve mahkemece de bu şekildeki kararların iptal edilmesi söz konusu olabilecektir.

III - Uygulanacak Faiz Oranı

Kooperatif ortaklarının geciken ödentilerinde uygulanacak faiz oranı ile ilgili gerek Kooperatifler Kanunu'nda ve gerekse ana sözleşmelerde bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bu husus her kooperatifin genel kurul toplantısında bağımsızca belirlenmekle birlikte, bu hususta başkaca kanunlardan kaynaklı muhtelif kısıtlamalar bulunmaktadır.

Buna göre, 3095 Sayılı Kanun'a² göre bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için temerrüt faizi ödemeye mecburdur.

Türk Borçlar Kanunu'na göre faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenecektir. (BK Md.88/1)

Aynı Kanun'da, uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranının sözleşmede kararlaştırılmaması halinde faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirleneceği, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranının ise bu tutarın yüzde yüzünü aşamayacağı hükme bağlanmıştır. (BK Md.120/1-2)

Diğer taraftan, 19/12/2005 tarih ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre kanuni faiz 01/01/2006 tarihinden itibaren % 9 olarak belirlendiğinden, kooperatif ortaklarından alınacak gecikme faizinin azami yıllık (% 9+% 9=) % 18 olarak uygulanabileceği, bu tutarın da aylık (% 18/12=) % 1,5 oranına tekabül edeceği anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla, Kooperatif genel kurul toplantılarında gecike oranının belirlenmesi esnasında yukarıdaki mevzuat hükümlerine uygun olarak karar alınması gerekmekte olup, aksi yöndeki belirlemelerde genel kurul kararlarının iptali söz konusu olmaktadır.³

2) Kanuni Faiz Ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun

3) Bkz. Y.23 HD.'nin E. 2012/6076, K.2013/308 sayılı kararında aylık %10-15 şeklinde belirlenen gecikme faizi tutarlarının yasal düzenlemelere uygun olmadığından bahisle ilgili genel kurul kararının iptaline hükmedilmiştir.

Bununla birlikte, devam eden genel kurul toplantılarında aksi yönde bir karar alınmadığı sürece, genel kurulun belirlediği gecikme faizinin ilerleyen yıllardaki aidatlar için de uygulanması mümkün olup, gecikme faizinin her yıl yeniden belirlenmesi gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, gecikme faizleri ile ilgili olarak tartışılacak konulardan biri de genel kurulun geçmiş yıllarda işlemiş faizlerin iptaline karar verip veremeyeceğidir.

Teknik olarak genel kurul tüm ortakların katılımına açık en yetkili organ olduğundan böyle bir kararın alınabileceği tek organdır.

Ancak, bu organca verilecek kararların kanuna, ana sözleşmeye ve iyi niyet esaslarına dolayısıyla Kooperatifler Kanunu'nun emredici hükümlerinden olan ortaklar arasındaki eşitliği düzenleyen hükümlerine aykırı olmaması gerekmektedir.(KK Md.53, 23)

Bu bakımdan, genel kurulda, geçmiş yıllarda tahakkuk edip tahsili sağlanmamış gecikme faizlerinin silinmesine karar verilmesine ilişkin kararın iptal nedeni oluşturabileceği, ancak kooperatif genel kurul toplantılarında alınan kararların iptaline sadece mahkemelerin yetkili olması nedeniyle bu konunun mahkemece değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Konuyla ilgili Bakanlık görüşleri de bu yöndedir.⁴

IV - Yapılacak Kısmi Ödemenin Anapara Ve Faizden Mahsubu

Bazı hallerde kooperatif ortağı tarafından borcun tamamı yerine kısmi ödemede bulunulması söz konusu olabilmektedir.

Bu gibi durumlarda ortaya çıkan sorunlardan biri ortak tarafından yapılan kısmi ödemenin borcun anapara veya faiz kalemlerinin hangisinden mahsup edileceğidir.

Bu hususta gerek Kooperatifler Kanunu'nda ve gerekse ana sözleşmelerde bir düzenleme bulunmamaktadır.

Türk Borçlar Kanunu'na göre ise, borçlu faiz veya giderleri ödemede gecikmemiş ise kısmen yaptığı ödemeyi ana borçtan düşme hakkına sahip olup, aksine anlaşma yapılamayacaktır. (BK Md.100/1)

Bu hüküm ile faiz ve gider borcunu ödemede gecikmemesine rağmen borçlunun tam olmayan ödemelerinin ana borca mahsubunu engelleyen sözleşmeler batıl kılınarak, borçlu korunmuştur.

Ancak yine aynı düzenlemelere göre, borçlunun kısmi ödemeyi ana paradan mahsup etme hakkı, temerrüt halî için söz konusu olmayacak, diğer bir anlatımla, faiz ve diğer giderleri ödemede temerrüde düşmüş borçlunun yaptığı kısmi ödemenin ana paradan mahsup edilmesini talep etme hakkı olmayacaktır. Yargıtay tarafından verilen birçok karar da bu yöndedir.⁵

Dolayısıyla, ana para ödemesi yanında faiz ve diğer giderleri ödemede de temerrüde düşmüş ortakların yaptıkları kısmi ödentiler öncelikle faiz ve giderlere sayılacak, şayet kısmi ödeme faiz ve giderlerin muaccel olmadığı dönemde yapılmış ise bu kısmi ödeme ana para alacağından mahsup edilecektir.

4) <http://koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi/bakanlik-gorusleri>

5) Bkz.Y.12.HD. E.2002/1073, K.2002/2461, T.07/02/2002, Y.15.HD. E.2006/7591, K.2007/693, T.07/02/2007 ile Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 27/09/2000 tarih 2000/12-1148 2000/1193 sayılı kararı

Buna göre örneğin, 1000 TL tutarındaki ana para vadesi 20/07/2017 olan bir ortağın bu borç için 22/07/2017 tarihinde 500 TL kısmi ödemede bulunduğu varsayılırsa, bu gecikmiş borç için tahakkuk eden aylık faiz henüz muacceliyet kazanmadığından yapılan bu kısmi ödenti ana paradan düşülebilecek, ancak vadesinde ödenmemiş faiz ve giderlerle birlikte hakkında icrai takibata başlanmış bir ortağın yapacağı kısmi ödemenin ana paradan düşülmesi söz konusu olamayacaktır.

IV-Sonuç

Kooperatifler çoğunlukla sınırlı mali imkanlarla faaliyet gösteren ve ortaklarının belirli ihtiyaçları için yan yana gelen topluluklardır. Bu kuruluşların temel mali kaynağı ortaklarından ancak genel kurul kararına dayanarak aldığı aidat, kesinti, ek ödeme gibi unsurlardır.

Söz konusu ödemeler kooperatiflerin türlerine ve yapısına göre değişiklik göstermekle birlikte, hemen hemen tüm kooperatiflerde bu ödentilerin gecikmesi halinde bir miktar faiz alımı kararlaştırılmaktadır.

Gerek Kooperatifler Kanunu ve gerekse ana sözleşmelerde gecikme bedeli alınmasını zorunlu kılan veya gecikme oranını belirleyen bir düzenleme bulunmamaktadır. Konuyla ilgili diğer mevzuata göre ise, kooperatif ortaklarının aidat ödemelerinde gecikme faizi alınacak ise bu oran genel kurul kararı ile yasal temerrüt faizinin yüzde yüzünü aşamayacaktır.

Buna göre hali hazırda kooperatif ortaklarının geciken ödentilerine uygulanacak gecikme faizi azami yıllık % 18 olarak karşımıza çıkmakta olup, bu oran yasal faiz oranının değişmesine paralel olarak değişebilecektir. Bununla birlikte, kooperatiflerde ortaklardan tahsil edilecek tutarlar ile gecikme halinde uygulanacak esaslar hakkında karar vermek yetkisi genel kurulda olduğundan, genel kurul geciken aidatlardan herhangi bir bedel alınmaması yönünde de karar verebilecektir.

Ancak böyle bir kararın ortaklar arasındaki eşitliği bozduğu gerekçesiyle iptali amacıyla yargı zeminine taşınması ve iptaline karar verilmesi de kooperatif yöneticilerince gözden uzak tutulmamalıdır.

SAĞLIK HİZMETLERİNDE TALEP TAHMİNİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE ÖNEMİ

*Yeter DEMİR USLU**

Giriş

Küresel rekabet şartları, ekonomilerin bir aktörü, bileşeni ve parçası olan bütün işletmeleri yoğun bir şekilde rekabet üstünlüğü elde edebilmek, hayatta kalmak, maliyetlerini azaltmak ve karını en üst düzeye çıkarmak konularında zorlamıştır.

Sağlık hizmetleri de günümüzde tüm aktörleri ile bu rekabet koşullardan nasibini almıştır.

Küresel ölçekte ekonomilere önemli kazanımlar sağlayan sağlık turizminin popülerliğinin artması ve ülkelerin bu alanda teşvik ve yatırımlarının artırılması sektörün önemini ortaya çıkarmaktadır.

Gelecekteki mal ve hizmet talebinin tahmin edilmesi, işletmelerin stratejilerini yönlendiren tüm öngörülerin başlangıç noktasını oluşturmakta ve işletmelerin işlevlerine temel girdiyi sağlamaktadır. Özellikle de sağlık hizmetleri gibi özel bir alanda, yöneticiler sektöre dair ulusal ve uluslararası faktörleri göz önünde bulundurarak uzun ve kısa vadeli stratejilerini geliştirir ve uygular.

Hastane sistemlerinin en önemli girdisi hastadır. Her bir hastanın ihtiyacının ve beklentisinin farklı olduğu göz önünde tutulduğunda ise dönüşüm süreci içerisinde her bir hasta için farklı bir tedavi uygulanması kaçınılmazdır. Dönüşüm sürecinden hemen sonraki çıktı aşaması, hastanın tatmin olmasıdır.

Hasta tatminini aynı zamanda örgütsel amaç ve hedeflerin başarılması olarak da ifade edebiliriz. Talep öngörüsü ise ulaşılmak istenen örgütsel amaç ve hedefler için kullanılan bir araçtır.

Talep öngörüsü; operasyonel faaliyetlerin yerine getirilmesi, kaliteden ödün verilmemesi, rekabetçi ortamda sürekliliğin sağlanması, sağlıklı kararların alınması, stratejik planlamanın yapılması ve pazarlama metotlarının geliştirilmesine olanak verdiğinden, hastane yöneticilerinin rollerinin belirlenmesinde vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer ve Erkilet, 2012:129).

2. Sağlık ve Sağlık Hizmetleri Kavramı

Geleneksel anlayışta, sağlık kavramı, hastalığın olmayışı şeklinde algılanmış ve tanımlanmıştır. Tanımın böyle yapılması, hastalık kavramını ön plana çıkarmış, kişilerin ya da toplumların sağlığı bu kavrama bağlı olarak değerlendirilmiştir. Hastalık kavramı ise, tarihin çeşitli dönemlerinde ve farklı kültürlerde farklı algılanmıştır. Örneğin; yakın dönemlere kadar Türkiye'de ishal bir hastalık olarak kabul edilmemiştir.

**Doç. Dr. İstanbul Medipol Üniversitesi, SBF*

Aynı şekilde, Şark Çıbanı ve Trahom yaygın olduğu toplumlarda hastalık olarak algılanmamıştır. Bu konudaki genel gelişim; zamanın ilerlemesi ve kültür düzeyinin yükselmesine koşut olarak, hastalık kabul edilen durumların sayısının artması yönündedir. Hastalık kavramındaki bu göreceliliğe ve değişkenliğe karşın, tıp çevreleri hastalık kavramına bağlı olmayan bir sağlık tanımı yapamamış ve sağlığın tanımını hastalık kavramı ile tanımlamak zorunda kalmışlardır.

Günümüzde en çok kabul görmüş olan sağlık tanımı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılmış olan tanımdır. Bu tanıma göre, sağlık; **“yalnızca hastalığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam bir iyilik”** halidir. Bu tanımda bedensel ve ruhsal iyilikten daha çok sosyal iyilik haline vurgu yapılmaktadır (<http://www.who.int/en/>).

Sağlık hizmetleri için genel bir tanım vermek gerekir ise; **“sağlığın korunması, hastalıkların tedavisi ve rehabilitasyon için yapılan çalışmaların tümüne”** birden sağlık hizmetleri denir.

3. Sağlık Hizmetleri Talebini Belirleyen Faktörler

3.1. Ücretler

Sağlık hizmetleri talebi esnek bir özellik göstermemektedir, kısaca talep esnekliği 1'den küçüktür. Daha açık bir ifade ile sağlık hizmetinin ücretinde oluşacak %1'lik bir düşüş talep edilen miktarı %'den daha da az arttıracaktır. Anlaşıldığı gibi, ücretler artış gösterdiğinde insanların sağlık hizmetine daha az ihtiyaç gösterecekleri gözlenir.

Yani, tüketiciler artan maliyetlerle karşı karşıya kaldıklarında sağlık hizmetine olan ihtiyaçları azalır. Ayrıca, sağlık hizmetlerine girişte ücret ödemediği yararlanan kişiler, hizmet kullanımını ve doktor görüşmelerini arttırmırlar (*Karaca, 2011:49*).

Bir üretimde yararlanan para, gereç ve iş gücü - üretim sonucu ortaya çıkan ürün aşamasında hizmeti almak için ücret olarak ödeme yapılır. Ücret, mal ve hizmetlerden yararlananların herhangi birinden doğrudan bedeli karşılanmıyorsa hasta bakım aşaması mühim bir yer tutmayabilir.

Üçüncü tarafların herhangi birinden ücret karşılanıyorsa ücreti fazla olan hizmetler yeğlenebilir.

Yurdumuzda sağlıkla ilgili gereksinimleri karşılamak için yapılan etkinliklerin ücretlerinin ne kadar olacağını Sağlık Bakanlığı belirlemektedir. Sağlık sigortası çatısı altında olan hastalar için istem ücret üzerinde tesir oluşturmamaktadır. Özel sigortada ise, sigorta kurumları belirli ücret karşılığında sağlık kurumlarıyla anlaşma yapmaktadırlar (*Cantürk, 2012:68*).

3.2. Tercihler

Sağlık, her bireyin fayda fonksiyonunun bir bileşenidir. Ek olarak sağlık hizmeti ürün gibi satın alınamaz. İnsanlar, hastalık veya rahatsızlık ile karşı karşıya kaldıklarında direkt doktora başvururlar çünkü bu onların fayda fonksiyonuna doğrudan veya dolaylı olarak katılmasında etki oluştururlar. Tüketiciler, sağlık hizmetlerinin her aşamasında bulunmaları gerektiğinden doktorun çalışma yerinin düzen içinde olması, kışın ısıtıcının yazın klimanın çalışır durumda olması gibi detayları göz önünde bulundururlar.

Bir hastanede temizlik ve hijyenin maksimum seviyede olması, yiyeceklerin çeşitliliği ve kalitesi, personelin iletişim becerileri ve yardımseverliği nitelik bakımından önemlidir. Nitelikler arttıkça, tüketicilerin sağlık hizmetleri için ödeyecekleri ücretlerde artış gösterecektir (*Karaca, 2011:51*).

3.3. Gelir Düzeyi

Hizmetin ücretinin sağlık hizmetlerine olan talebe etkisi daha az olmasına rağmen, gelir daha fazla etki göstermektedir. Bu etki, sağlık harcamaları hizmet talep eden kişilerce ödendiğinde, zorunlu sigorta çerçevesinde olmadığı ve devlet tarafından desteklenmediği gibi hallerde önemi daha

da artmaktadır. İnsanların gelir seviyeleri yükseldikçe, sağlık hizmetlerine olan talepte doğru orantılı olarak artış gösterecektir.

Demek ki, gelir artış gösterdiğinde kişilerin sağlığa harcadıkları miktarda artış gözlenecektir.

Manning and Marquis (1996)"in yaptığı çalışmada, tüketicinin gelir düzeyindeki %1'lik bir artış, sağlık hizmetleri için 0,22'lik bir harcamanın gerçekleşeceğini göstermektedir. Feenberg ve Skinner (1994)"in yaptığı çalışmada gelirlerinin en azından %3'lük bölümünü sağlık harcamalarına ayıran kişilerin gelir esnekliklerinin 0,38 olarak belirlendiğini hesaplamışlardır.

Herhangi bir sağlık problemi ile karşılaşmış bir bireyin gelirinden sağlık hizmetlerine ayırdığı bölüm sağlık problemi olmayan kişilere göre daha fazla olacaktır.

Ayrıca "**ortodonti**", "**plastik cerrahi**" gibi hizmetlerin talebi de gelir ile doğru orantılı olarak artacaktır, kısaca bu hizmetlerin gelir esnekliğinin diğer hizmetlerin gelir esnekliğinden yüksek olduğu görülecektir (Karaca, 2011:51).

3.4. Diğer Faktörler

Hastaneler yüksek donanımlı oldukları sürece ve yüksek kalitede medikal ve cerrahi hizmet sundukları ölçüde hastaların bu hastanelere daha fazla müracaat etmesi beklenmektedir. Hizmet verilen alanı geniş olan, hastanın sevk işlemlerinin az ve giriş işlemlerinin basit tutulduğu hastanelerde talep artmaktadır.

Hastanenin bu talebi idare edebilmesi makineler, çalışanlar, teçhizat vb. kaynaklara sahip olmasına; doktorlar, yöneticiler ve diğer çalışanlar arasında işbirliği içinde olmasına ve diğer kurumsal hastaneler ile verimli çalışmasına bağlıdır.

Tedavinin başarılı bir sonuca ulaşmasında; sağlık kurumlarının etkin bir şekilde örgütlü olması, servis hizmetlerinin verildiği alanların geniş olması ve laboratuvarlara hızlı gidilip gelinebilmesi gibi aşamalar bireyin karar verme aşamasında etkili olan faktörlerden bazılarıdır.

Detaylı bilgi edinmek, sigorta ile alakalı farklı problemlere çözüm üretebilmek, yeni teknolojilere sahip olmak, ilaçlara kolay ulaşabilmek gibi kolaylıklar da sağlık hizmetlerine olan talepte artışa yol açacaktır. Yeni bilgi teknolojileri tüketicilerin bilinçlenmesine ve taleplerin artmasına neden olur. Bireyler oluşabilecek bütün ihtimallerin fazlasıyla farkında olurlar ve çözüm üretilmesini beklerler. Normalden fazla kiloya sahip olmak, sigara ve alkol kullanmak, herhangi bir iş sahibi olmamak gibi faktörler kişinin sağlığında çeşitli olumsuzluklar doğurabileceğinden bu kişiler sağlık hizmetlerini daha fazla talep edeceklerdir.

Yaş ilerledikçe kişinin sağlığında olumsuzluklarda artmaya devam edecektir. Gençler yaşlılara oranla daha az sağlık hizmetine başvurduklarından sağlık hizmetine olan talepleri de az olacaktır. Doğum oranlarının fazla olduğu gelişmekte olan ülkeler sağlık hizmetlerine olan talebi arttırmaktadır (Karaca, 2011:53).

Toplam nüfus sayısının yükselmesi ve yapısal dönüşümle birlikte sağlıkla ilgili gereksinimleri karşılamak için yapılan etkinliklere ulaşmak daha önceki zamanlara kıyasla daha basit ulaşılması sağlık hizmetlerine olan talebi artırmıştır (Urhan ve Etiler,2011:195).

4. Sonuç

İşletmelerin kuruluşlarında temel amaç olan karlılık ve sürekliliği sağlayabilmek adına, yöneticilerin gelecek hakkında plan yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Değişen teknoloji, tüketicilerin bilinçlenmesi, küreselleşme gibi unsurlar rekabetin sıkı bir şekilde geçmesine neden olurken, yapılacak olan planlamalarda dikkat edilmesi gereken başlıca unsurlar haline gelmektedir. Nitekim bu değişken faktörlere ayak uyduramayan işletmeler yok olmaya mahkumdurlar.

Sağlık işletmelerinde de aynı değişken koşullardan bahsetmek mümkündür. Bu değişkenlere ayak uydurabilmek ve sürekliliğini sağlayabilmek adına işletmeler, bir takım gelecek planlamaları yapmak durumundadırlar. Bu planlamalardan biriside talep tahminidir.

Sağlığa ve sağlık hizmetlerine olan talebin araştırılmasının iki temel sebebi vardır. Bunlardan birincisi, sağlık hizmetinden yararlananların ve arz edenlerin tutumlarını kestirmeye çalışmak; ikicisi ise maliyet ve faydalarını ölçmeye çalışmaktır. İşletmenin yapacağı planların tamamı vereceği hizmetin tahmininden başlayarak yer almaktadır (Özer ve Erkilet, 2012:129).

Ülke kalkınmasında önemli bir rolü olan sağlık işletmelerine, talep tahmin yöntemleri fazlasıyla yararlı olacaktır. Talep tahminin doğru olmasıyla, sağlık işletmeleri bakımından, talep değişkeni temel alınarak şekilde yapılacak bütün etkinlik planlamalarının doğruluğunda ve güvenilirliğinde artış gözlemlenecektir. Bunun yanı sıra, sağlıkta sunulan hizmetlerin planlanması amacıyla olabildiğince fazla sayısal veri ile çalışılmalıdır. Böylelikle değişkenlerin birbiriyle olan ilişkileri ve bu ilişkilerin gücü incelendiğinde daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilir (Sevgen, 2015; 149).

5. Kaynakça

Cantürk, Ö. (2012). Sağlık Sektöründe Hizmet Konumlandırılması: Ankara İlinde Kamu Hastanesi Uygulama Örneği, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Karaca, Z. (2011). Erzurum'da Sağlık Hizmetleri Talep Tahmini, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Manning, W. G., Marquis, M. S. (1996). Health Insurance: The Tradeoff Between Risk Pooling And Moral Hazard. Journal Of Health Economics, 15(5), 609-639.

Özer, Ö., Erkilet, M. (2012). Talep Analizi Ve Talep Öngörüsü: Bir Özel Hastanede Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(3), 127-142.

Sevgen, S. (2015). Sağlık Hizmetleri Talep Tahmini: Adana İli Hastane Uygulaması, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Urhan, B., Etiler, N. (2011). Sağlık sektöründe kadın emeğinin toplumsal cinsiyet açısından analizi. Çalışma ve Toplum, 2(29), 191-215.

<http://www.who.int/en/>, Son Erişim Tarihi: 14.12.2016.

TARİHİN EN İHTİŞAMLI ORDUSUNDA MOTİVASYON VE LİDERLİK: YAVUZ SULTAN SELİM

*Enver AYDOĞAN **
*Caner BOZAT***

Giriş

Bu çalışmada, tarih sahnesine çıkmış en ihtişamlı ordulardan biri olan Osmanlı Ordusunun yüzyıllar boyunca göstermiş olduğu muhteşem askeri başarıları ile askerlerinin insanüstü çaba göstermelerine yol açacak seviyede bir tutum göstermelerinin altında yatan psikolojik faktörler incelenmiştir. ve bu faktörlerin önemi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Ayrıca, sadece 8 yıl tahta kalmasına rağmen belki de dünyada sayılı lidere nasip olacak şekilde ülke topraklarını 3 katına yakın büyüten, dönemin en büyük iki ordusunu tarih sahnesinden silinmesine yol açan, geçilemez denilen Sina çölünü 200.000'e yakın askeri ile birlikte tek bir kayıp vermeden 13 günde geçen ve daha tahta çıkmadan bile kendisini görmemiş askerler arasında büyük bir sadakat ve bağlılık yaratmayı başarmış olan Yavuz Sultan Selim'in etkileyici liderliğini borçlu olduğu dinamikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma, yüzbinlerce kişiyi binlerce kilometre uzaklara götürebilecek şekilde amaçlara kenetlenmesini sağlayan ve çok farklı milletlerden oluşan bu orduyu hedefleri başarıyla yerine getirecek şekilde organize eden dinamiklerin ortaya çıkarılması bakımından önem arz etmektedir.

1. Asker Psikolojisi Ve Motivasyon

Her ne kadar tarihteki tüm savaşlar için genel inanış savaş sonuçlarının asıl belirleyicileri olarak orduların dönemin teknolojik alet ve araçlarını kullanması ve sayıca fazla sayıda askere sahip olmasının geldiği şeklindeyse de, askerin psikolojik durumu ve motivasyonu çoğu savaşta bu gibi olanakların önünde savaşın sonucuna etki eden ciddi bir faktör olarak yer almaktadır.

Bir ordunun gücü moral ve maddi gücün toplamından oluşmakta, hatta moral gücü yüksek olan orduların kendilerinden maddi ve teknik olarak daha geniş imkânlarla sahip orduları kolaylıkla egale edebildikleri bilinmektedir. Tarih, rakibinden çok daha güçlü teknik imkânlarla ve asker sayısına sahip orduların bozguna uğradığı örneklerle doludur. Psikolojik faktörler sadece geçmiş çağların etkin bir silahı olmayıp, günümüz modern dünyasında da psikolojik harp teknikleri birçok devlet tarafından yaygın bir şekilde uygulanan bir stratejidir.

Tarih boyunca birçok ordu psikolojik faktörleri kendi askerlerinin moral ve motivasyonunu yükseltmek ile düşman askerinin moralini bozmak için kullanmaya çalışmıştır. Örnek olarak, Moğol orduları savaş alanına gelmeden Moğol ordusunun çok güçlü olduğunu ve ortaklığı yakıp yıkacaklarını propaganda eder, düşmanı psikolojik olarak çöktürmeye çalışırlardı (*Tarhan, 2002:4*). Sultan Alparslan Malazgirt savaşı öncesi beyaz bir elbise giyerek askerin karşısına geçmiş, onlara

**Prof. Dr., Gazi Üniversitesi İİBF*

***Doktora Öğrencisi*

aşağıdaki gibi hitap etmiş ve sonrasında oluşturduğu yüksek motivasyon ve inanç sayesinde, 700.000 kişilik ve kendisinden çok daha fazla teknik imkâna sahip Romen Diyojen komutasındaki Bizans ordusunu sadece 40.000 kişilik ordu ile bozguna uğratabilmiştir. Alparslan'ın konuşması şöyledir;

“Kumandanlarım, askerlerim! Biz ne kadar az olursak olalım, onlar ne kadar çok olursa olsunlar, daha fazla bekleyemeyiz. Bütün Müslümanların minberlerde bizim için dua ettiği şu saatlerde kendimi düşman üzerine atmak istiyorum. Ya muzaffer olur gayeme ulaşırim, ya şehit olur cennete girerim. Bir er gibi savaşa gireceğim. Üzerimde sultanlık belirtisi hiçbir şey yoktur. Şehit olursam, üzerimdeki şu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır” (Çavuş, 2013: 27).

Yine başka bir örnekte, 1239-1240 yılları arasında cereyan eden Baba İshak Ayaklanmasında kendisine ve adamlarına silah işlemediğini propaganda eden Baba İshak'a karşı mevcut ordunun psikolojik olarak savaşmakta yetersiz kalması sonucu Selçuklular tarafından paralı yabancı askerler sevk edilmek zorunda kalmıştır (Kaygusuz, 2005:123-152).

Yine 1524 tarihli Kalender Çelebi İsyanında da Kalender Çelebi ve adamları için aynı şeyler söylenmiş, Osmanlı askerleri bu kuvvetlerle savaşmaktan çekinmişlerdir. Bu yüzden isyanı bastırmakla görevlendirilmiş olan Veziriazam İbrahim Paşa daha önce Kalender Çelebi kuvvetleri ile karşılaşmamış olan yeniçeri birliklerini kullanmak durumunda kalmıştır. İbrahim Paşa beraberinde getirdiği yeniçerileri önceki kuvvetlerle karşılaştırmadan Kalender Çelebi üzerine yürümüş ve isyanı bastırmaya muvaffak olmuştur (Avcı, 2014:341-355).

2. Osmanlı Ordusunun Psikolojik Gücü Ve Asker Motivasyonuna Etki Eden Faktörler

Modern çağa kadar savaşlarda silahların teknolojik olarak güçlü olması savaş sonucunu belirleyecek kadar etkili şekilde gelişmemiştir.

Eski dönemlerde askerlerin durumu ve çevresel koşullar daha belirleyici bir faktör olarak gelmekte, askerin moral ve motivasyonu ile ordunun örgütsel düzeni önemli faktörler olarak savaş sonucuna etki etmekteydi.

Clausewitz ünlü Harp Üzerine isimli kitabında asker motivasyonu üzerine : **“Moral değerler harbin en önemli unsurlarından biridir. Bunlar, harbin bütün unsurlarını etkileyen ruhlardır ve bu ruhlar, harpte bütün kuvvetleri harekete geçiren ve yöneten iradeye erkenden ve çok kuvvetli bir iradeyle bağlanırlar.”** (Ümit, 2008: 170) demektedir.

Ordudaki askerin psikolojik durumu ve motivasyonu çok karmaşık dinamikleri barındıran bir konu olmakla birlikte, birçok faktörün göz önüne alınması gerekmektedir. Bunlar:

- Din
- Çevresel Etkiler ve Mevsimsel Koşullar Dikkate Alınarak Sefere Çıkma
- Maddi Mükâfatlar
- Ordu İçindeki Farklılıkların Yönetimi ve Fonksiyonel Yapılanma
- Eğitim
- Kamp hayatının şartları ve konforu
- Kurumsal yapıya bağlılık
 - Ordunun nakliyesi ve lojistik
 - Padişahın Seferlere Bizzat Katılması
 - Yetki Devri
- Mehter Takımı ve Ordu Törenleri

- Kahramanlık Hikâyeleri
- Adalet, Adil Davranılma, Takdir Edilme ve Liyakat
- İhtiyatlılık

3. Bir Cihan Hükümdarı Olarak Yavuz Sultan Selim

8. Osmanlı padişahı II. Beyazıt'ın oğlu olan Yavuz Sultan Selim uzun boylu, iri kemikli, omuzlarının arası gayet açık biri olmakla birlikte çabuk kavrama, tahminde isabet, fitri kahramanlık, her türlü silahı en mükemmel şekilde kullanma gibi özelliklere sahipti (*Arkun, 2011: 9*).

Yavuz ayrıca binicilik ve atıcılıkta yetenekli olup, ok ve yay yapmaya da ilgi duymaktaydı (*Sakaoğlu, 2001: 117*).

Yavuz, sadece 8 yıl tahta kalmasına rağmen, birçok fetih, zafer kazanmış ve hazineyi ağzına kadar doldurmuştur. Ekonomi 'ye çok önem vermiş, dünyada sözünün geçmeye devam etmesinin çok sağlam ve yerleşik bir ekonomi politikasına sahip olmaktan geçtiğine inanmıştır (*Tiryakioğlu, 2013: 240*).

Yavuz çok asabi bir kişiliğe sahip olmakla birlikte özellikle yalana tahammül edemezdi. Arapça ve Farsçayı çok iyi konuşmakta olup, Trabzon'da 22 yıl valilik yapmıştır (*Sakaoğlu, 2001: 117*).

Batılı kaynaklar kendisini genelde acımasız fakat ehil bir padişah olarak tasvir etmektedirler (*Öztuna,2006 s48*). Dünya nimetlerini hiçe saymakla birlikte diğer padişahların aksine sadece iki bayanla evlenmiş diğer tüm cariyelerden uzak durmuştur (*Tiryakioğlu, 2013: 40*).

Yavuz'a göre kadınlara düşkün erkeklerin idrakleri kıt olur, kendilerinde büyük düşünceler yer alamazdı. Geceleri dört saatten fazla uyumayan Yavuz, geceleri etrafında bulunan âlimlerle birlikte, güncel, tarihi ve ilmi konular üzerinde tartışmalar yapmaktaydı. Hatta yeniçeriler arasında hiç uyumadığına dair söylentiler bulunmaktaydı. Çok mütevazı, sade ve temiz elbiseler tercih ederdi. Yemek yemeyi çok hiç düşkün olmayıp, bir defa bile aşçıbaşına istediği bir yemeğin siparişi vermemiş, Ramazan ayında iftarları bile bir tas çorba ile geçiştirmiştir (*Tiryakioğlu, 2013: 40-42*).

Devlet hazinesinden hemen hemen kişisel ihtiyaçları için hiç para harcamamıştır. Devletin bir kuruluşunun dahi boşa harcanmasına rıza göstermez, bu duruma uymayanları çok şiddetli cezalandırırdı. Yavuz ömrünün çok az bir kısmını İstanbul'da mütevazı bir şekilde geçirmiş, ailesine sadece zorunlu olduğu kadar zaman ayıran Yavuz ömrünü vatan, millet ve din işleri peşinde koşarak tüketmiştir (*Arkun, 2011: 11*).

Tüm bunlarla birlikte, tarihin en kudretli liderlerinden biri olan Yavuz'un Sina çölünü 13 günde geçmek gibi başardığı birçok hadiseye yirmi birinci asrın bilim dünyası hala daha açıklık getirememektedir (*Arkun, 2011: 13*).

Yavuz Sultan Selim sadece 8 yıl tahta kalmasına rağmen, Osmanlı ülkesinin topraklarını iki buçuk katına çıkarmıştır.

Çaldıran ve Mercidabık savaşlarında dönemin en güçlü iki ordusu olan Safeviler ile Memlukleri bozguna uğratmıştır. Özellikle karşı konulmaz Moğol istilasını durdurmaya başaran, dünya üzerinde onlarla baş edebilecek ordu sayısı çok az olan Memlukleri Yavuz bozguna uğratmış ve tarih sahnesinden silmiştir (*Tiryakioğlu, 2013: 185*). Yaptığı fetihleri Osmanlı devleti 400 yıl muhafaza etmiştir (*Arkun, 2011: 12*).

4. Yavuz Sultan Selim'in Liderlik Özellikleri

Yavuz Sultan Selim'in sahip olduğu liderlik özellikleri O'nu diğerlerinden ayırmış, tahta geçiş ve tahta bulunduğu 8 yıllık sürede olağanüstü sonuçlarla karşılaşmasına neden olmuştur.

Yavuz;

- Bilgi Toplatıp İstişare Ettikten Sonra Karar Vermesi
- Dine Verdiği Önem ve Dini Duygularının Yöneticiliğine Etkisi
- Ordunun İtaati
- Teşkilatçı ve Devletçi Yapısı
- İleri görüşlülük
- Mücadele ve Hırs
- Özgüven
- Otoriter Yapısı
- Reformist Kişiliği
- Tevazu ve Karizmatik Kişiliği ile temayüz etmiştir.

5. Sonuç

Osmanlı devleti özellikle 14. ve 17. yy arasında dünya üzerinde tartışmasız en büyük askeri ve siyasi güç olarak yer almıştır. Osmanlı askeri gücünün arkasında elbette birçok faktör bulunmasına rağmen, bu araştırma kapsamında askerin psikolojik ve moral durumuna etki eden faktörler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan sonuçtan da net bir şekilde görülmektedir ki Osmanlı ordusu yüzyıllar boyunca ancak yönetim biliminin geliştiği yıllarda dünyada uygulanmaya başlayan birçok modern yönetim bilimi uygulamasını 14.yy'dan itibaren hayata geçirerek askerin motivasyonunu hep üst seviyede tutmayı başarmıştır. II. Dünya savaşında General Eisenhower **“Askeri bilimlerde yaşadığımız en büyük değişim, psikolojik savaşın belirli ve tesirli bir silah olarak gelişmesidir”** der ve askerini motive etmek için savaş öncesi ocak başı sohbetleri düzenleyerek askeri savaşa hazırlamaya çalışmasından bahseder (Tarhan,2002: 3).

Yavuz Sultan Selim ise gerek kişiliği gerekse devlet adamı ve ordu komutanlığı açısından sıra dışı özellikleriyle temayüz etmiştir. 8 yıllık taht süresince Osmanlı Devletinin sınırlarını yaklaşık üç kat genişletmiştir. Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethedince, cuma namazında imam hatip kendisine Hakimü'l Haremeyni Şerifeyn (*Mekke ve Medine'nin Hâkimi*) demesi, Yavuz'un ise ben ancak o kutsal mekânların hizmetçisi olabilirim diyerek “Hadimü'l Haremeyni'ş Şerifeyn (**Mekke ve Medine'nin Hizmetçisi**) şeklinde söylemi tarih kitaplarına altın harflerle yazılan ve O'nun karakterini gösteren en güzel delillerden olmuştur (Tiryakioğlu, 2013: 194).

Kaynakça :

Ali Haydar AVCI, (2014). Şah Kalender İsyanı, Alevi Tarihinde Bir Kesit. La Kitap Yayınları, Ankara.

İsmail KAYGUSUZ (2005,) İslam İmparatorlukları Tarihinde İktidar Mücadeleleri ve Aleviliğin Doğuşu, Su Yayınları, İstanbul, s.123-152.

Kemal ARKUN, (2011). Dünyaya Nizam Verenler: Yavuz Sultan Selim Han. Akademisyen Yayınevi, İstanbul.

Necdet SAKAOĞLU, (1999). Bu Mülkün Sultanları: Otuz Altı Osmanlı Padişahı, Oğlak Bilimsel Yayınlar, İstanbul.

Nevzat TARHAN, (2002). Psikolojik Savaş, Gri Propoganda. Timaş Yayınları, İstanbul.

Okay TIRYAKIOĞLU, (2013). Yavuz. Timaş Yayınları, İstanbul.

Remzi ÇAVUŞ, (2013). Selçuklu Süvarileri. Yitik Hazine Yayınları, İstanbul.

Ümit EKİN, (2008). Osmanlı Ordusunda Moral Yükseltici Bir Kurum Olarak Ordu Şeyhliği. SAÜ Fen Edebiyat Dergisi/Fen Edebiyat Dergisi 08-01

Yılmaz ÖZTUNA, (2006). Yavuz Sultan Selim. Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul.

